

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TASARIM ANABİLİM DALI
TASARIM BİLİM DALI

**TÜRK SÜSLEME SANATI TASARIMLARINDA YILDIZ
MOTİFİ**

Hülya KOP

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi. Tülay GÜMÜŞER

KONYA-2019



T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü



Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin

Adı Soyadı **Hülya KOP**

Numarası **154263001002**

Ana Bilim / Bilim Dalı

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tezin Adı

Türk Süsleme Sanatı Tasarımlarında Yıldız Motifi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

Hülya KOP



T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü



Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hülya KOP		
	Numarası	154263001002		
	Ana Bilim / Bilim Dalı			
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	<input checked="" type="checkbox"/>	Doktora <input type="checkbox"/>
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Tülay GÜNDÜZER		
Tezin Adı	Türk Süsleme Sanatı Tasarımlarında Yıldız Motifi			

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan başlıklı bu çalışma 21./05./2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Dr. Öğretim Üyesi	Tülay Gündüzer	
Dr. Öğr. Üyesi	Necide Nispet	
Dr. Öğr. Üyesi	A. Mete Nimirolcu	

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tasarım Ana Bilim Dalı, Tasarım Bilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

“Türk Süsleme Sanatı Tasarımlarında Yıldız Motifi” başlıklı çalışmada beni yönlendiren, her zaman yardım ve desteğini sunan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi. Tülay GÜMÜŞER'e, değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Emine KARPUZ'a, yayın desteği sunan Eskişehir'de Kıvanç KAPANCIOĞLU ve Yasemin GEREDE'ye, Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü yetkililerine ve mülakat yaptığım Konya- Beyşehir Ceylanlar Antika çalışanlarına, Yalvaç ve Konya Müzesi'ndeki yetkililere yardımlarından dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hülya KOP

Konya-2019



T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü



Öğrencinin

Adı Soyadı	Hülya KOP		
Numarası	154263001002		
Ana Bilim / Bilim Dalı	Tasarım		
Programı	Tezli Yüksek Lisans <input checked="" type="checkbox"/>	Doktora	<input type="checkbox"/>
Tez Danışmanı	Dr.Öğr.Üyesi Tülay GÜMÜŞER		

Tezin İngilizce Adı Star Motif in Desings of Turkish Decorative Art

ABSTRACT

The subject of this research is determined as “Star Motif in Turkish Decorative Art Designs”. It is known that geometric design is used intensively in the decorative arts of Anatolia which has a rich cultural background. Perhaps the most known of these decorative motifs is the star motif. The star motif, which is studied in the scope of this thesis, showed a rich diversity by applications of stone, metal and woodwork, tile and ceramic samples, and carpet-rug-fabric-knitting-processing, in textile design. It became one of the important symbols of Anatolia. A symbolic approach to the star motif is one of the traditional ornaments of Anatolia; From the past to the present, from a design perspective to the use of new approaches in our traditional arts. In this context, the thesis consists of five main chapters.

The introduction chapter gives the following information; the definition, the purpose and importance of the subject, related sources, definition of ornament, star motif and iconography. Then, the importance of research, data available and sampling, data collection technique, data analysis technique, scope and limitations and assumptions are presented in the research methodology. In the third chapter; within the scope of the research, star motif is explained through visual examples and their symbolic features are mentioned in reference to “XII. Century’s first Turk States in Anatolia, Anatolian Seljuk Period, Beylikler (Principalities) Period Ottoman Period and Examples from Today's Applications”. Examples of application such as traditional star motif, stone, metal and wood, tile-ceramic and textile (carpet-rug-fabric-knitting-processing) have been examined in terms of design, technique, material and color. In order to ensure the sustainability of the Turkish Ornamental Arts, suggestions were given on the subject and the work was completed.

Consequently, the study explains the historical process, the change and transformation of the design features of the observed samples. It is clearly seen that the star motif, which is one of our ancient values, is a rich feature in all art disciplines and has always maintained its value and it will be the center of attention with its aesthetics in the future.

Keywords: Turkish Ornament Art, Star Motif, Design

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
İÇİNDEKİLER	iv
1. GİRİŞ	1
1.1. Konunun Tanımı.....	1
1.2. Konunun Amacı ve Önemi.....	2
1.3. İlgili Kaynaklar.....	2
1.4. Süslemenin Tanımı.....	3
1.5. Yıldız Motifinin Tanımı ve İkonografisi.....	4
2.YÖNTEM	8
2.1. Araştırmanın Modeli	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.2. Evren ve Örneklem.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.3. Veri Toplama Tekniği	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.4. Veri Analiz Tekniği.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.5. Kapsam ve Sınırlılıklar	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.6. Varsayımlar (Sayıtlılar).....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3. TÜRK SÜSLEME SANATLARINDA YILDIZ MOTİFİ	11
3.1. XII. Yüzyılda Anadolu'da İlk Türk Devletleri.....	11
3.2. Anadolu Selçuklu Dönemi	16
3.3. Beylikler Dönemi	28
3.4. Osmanlı Dönemi.....	34
3.5. Günümüz Uygulamalarındaki Geleneksel ve Çağdaş Tasarımlar.....	52
4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	60
KAYNAKÇA	68
GÖRSEL KAYNAKLAR	71

FOTOĞRAF LİSTESİ

	Sayfa No
Fotoğraf 1- Kible Duvarı Doğu Ucundaki Mihrap Nişi. H. 624 - M. 1224. Diyarbakır Silvan Ulu Camî	10
Fotoğraf 2- Ulu Camî Mihrabı Dış Bordürü. H. 601 - M. 1204. Mardin Kızıltepe.....	11
Fotoğraf 3- Ulu Camî Mihrabı Dış Bordürü. H. 601 - M. 1204. Mardin Kızıltepe.....	11
Fotoğraf 4- Ana Mekân Kuzey Cephe Pencere Üstü. H. VII - M. XIV. Mardin Melik Mahmud Camî	12
Fotoğraf 5- Ana Mekân Kuzey Cephe Pencere Üstü. H. VII - M. XIV. Mardin Melik Mahmud Camî	12
Fotoğraf 6- Mezar Şahidesinde Sekiz Kollu Yıldız Motifi. M. 1385. Mardin Zinciriyi Medresesi Güneyi.....	13
Fotoğraf 7- Sandukanın Yan Yüzündeki Geometrik Motiflerde Beş ve On Kollu Yıldızlar	14
Fotoğraf 8- Ulu Camî Minber Kapısı. H. 561 – M. 1165. Elazığ Harput.....	15
Fotoğraf 9- Kayseri Hunad Cami Mihrabı. H. 635 – M. 1238	16
Fotoğraf 10- Kayseri Hunad Cami Mihrabı Çizimi. H. 635 – M. 1238	17
Fotoğraf 11- Mezar Taşları Üzerinde Mühr-ü Süleyman Motifi. Ağrı Tutakbaşı Köyü.....	18
Fotoğraf 12- Ön Cephesinde Mühr-ü Süleyman Motifi Bulunan Tarihi Sivrihisar Evinden Görünüş	19
Fotoğraf 13- Ön Cephesinde Mühr-ü Süleyman Motifi Bulunan Tarihi Sivrihisar Evinden Detay.....	19
Fotoğraf 14- Anadolu Selçuklu Devleti Mühr-ü Süleyman Motifli Sikke	20
Fotoğraf 15- Mihrap Nişinde Mühr-ü Süleyman Motifi. (1258). Konya Sahib Ata Cami.....	21
Fotoğraf 16- Mihrap Önü Kubbesinde Mühr-ü Süleyman Motifi. (1224). Eski Malatya Ulu Cami.....	22

Fotoğraf 17- Sekiz Kollu Yıldız Formlu Duvar Çinisi. 1219-1236. Konya Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesi. Env. No: 1173.....	22
Fotoğraf 18- Mühr_ü Süleyman Motifli Çini Kâse. Selçuklu Dönemi XII-XIII. Yüzyıl. Konya Karatay Medresesi Çini Müzesi	23
Fotoğraf 19- Beyşehir Selçuklu Halısı, 13. yüzyıl Konya Mevlana Müzesi, Env. No: 687	24
Fotoğraf 20- Batı Anadolu Halısı (Bergama) 17. Yüzyıl. Sonu, Şeyh Baba Yusuf Camisi, Sivrihisar- Eskişehir, Türk ve İslam Eserleri Müzesi. Env. No: 688	25
Fotoğraf 21- Beyşehir Selçuklu Halısı, 13. Yüzyıl. Konya Mevlana Müzesi, Env. No: 867	25
Fotoğraf 22- Fustat Grubu Anadolu Selçuklu Halısı 13-14. Yüzyıl. Atina Benaki Müzesi.....	26
Fotoğraf 23- Herat Okulundan Bir Minyatür Çizimi. 15. Yüzyıl Başları	26
Fotoğraf 24- Beş, Dokuz ve On İki Yıldız Motifli Mimari Parça. 13. Yüzyıl. Konya İnce Minareli Medrese (Taş ve Ahşap Eserler) Müzesi. Env. No: 931	27
Fotoğraf 25- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Kabara. 13. Yüzyıl. Konya İnce Minareli Medrese (Taş ve Ahşap Eserler) Müzesi. Env. No: 935.....	28
Fotoğraf 26- Dokuz Kollu Yıldız Motifli Mimari Parça. 13. Yüzyıl. Konya İnce Minareli Medrese (Taş ve Ahşap Eserler) Müzesi. Env. No: 929.....	28
Fotoğraf 27- Safâ Cami Minaresi Pabuçta Geometrik Panoda Sekiz Kollu Yıldız Motifi. Diyarbakır.....	29
Fotoğraf 28- Beş Kollu Yıldız Motifli Sarkıt. 1297. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Cami	29
Fotoğraf 29- Minberde Beş, Sekiz ve On Kollu Yıldız Motifli Ahşap Süsleme. 1297. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Cami	30
Fotoğraf 30- Minberde Sekiz Kollu Yıldız Motifli Ahşap Süsleme. 1297. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Cami.....	30

Fotoğraf 31- Minberde Beş Ve On Kollu Yıldız Motifli Ahşap Süsleme. 1297. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Cami	31
Fotoğraf 32- Mihrapta Mühr-ü Süleyman Motifli Çini Süsleme. 1297. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Cami	31
Fotoğraf 33- Mihrapta Yedi Kollu Yıldız Motifli Çini Süsleme. 1297. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Cami	32
Fotoğraf 34- Tebriz Gök Mescid Kubbesinde Mühr-ü Süleyman Motifi.....	33
Fotoğraf 35- Mirliva Muhammed Bey Camisi Haziresindeki Safiye Hanım Mezarı. Bingöl İli Kiğı İlçesi Bağlarpınar Köyü	34
Fotoğraf 36- Mirliva Muhammed Bey Camisi Haziresindeki Feyzullah Bey Sandukası. Bingöl İli Kiğı İlçesi Bağlarpınar Köyü	35
Fotoğraf 37- Mühr-ü Süleyman Motifli Kemer Tokası. Konya Etnografya Müzesi. Env. No: 1681	35
Fotoğraf 38- Mühr-ü Süleyman Motifli Kemer Tokası. 19. Yüzyıl Yalvaç Müzesi.....	36
Fotoğraf 39- Mühr-ü Süleyman Motifli Tütün Tabakası. 19. Yüzyıl Yalvaç Müzesi..	36
Fotoğraf 40- Mühr-ü Süleyman Motifli Bakır Sini. 19.Yüzyıl. Beyşehir Ceylanlar Antika.....	37
Fotoğraf 41- Mühr-ü Süleyman Motifli Bakır Sininin Detayı. 19.Yüzyıl. Beyşehir Ceylanlar Antika	37
Fotoğraf 42- Beş Ve On İki Kollu Yıldız Motifli Tavan Göbeği. 19. Yüzyıl. Konya İnce Minareli Medrese (Taş ve Ahşap Eserler) Müzesi	38
Fotoğraf 43- Mühr-ü Süleyman Motifli Ahşap Süsleme. 1419-1424. Bursa Yeşil Cami Kapısının Orta Panosunun Detayı.....	38
Fotoğraf 44- Minber Aynalığının Detayında Dört Kollu Yıldız Motifli Ahşap Süsleme. 1413. Ankara Ahi Elvan Camisi	39

Fotoğraf 45- Mühr-ü Süleyman Motifli Cami Kandili. 14. Yüzyıl. İznik.....	40
Fotoğraf 46- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Tabak, 18. Yüzyıl İkinci Yarısı.....	40
Fotoğraf 47- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Küp. XVIII – XIX. Yüzyıl. Konya Karatay Medresesi Çini Müzesi	41
Fotoğraf 48- Güney Tabhane Mekânında Bulunan Ocak Kemerinin Üstünde Yer Alan Panonun Genel Görünüşü. 1399-1400. Edirne Yıldırım Camisi	42
Fotoğraf 49- Güney Tabhane Mekânında Bulunan Ocak Kemerinin Üstünde Yer Alan Panonun Detayı. 1399-1400. Edirne Yıldırım Camisi.....	42
Fotoğraf 50- Mihrap Köşelik Kısımında Beş, Sekiz Ve On İki Kollu Yıldız Motifi.1429. Edirne Şah Melek Camisi	43
Fotoğraf 51- I. Ahmet’e Ait Kaftan. 17. Yüzyıl. Topkapı Sarayı Müzesi Koleksiyonu. Env. No:13/264	44
Fotoğraf 52- Çatma Kumaşı Örneği. Env. No: 13/264.....	44
Fotoğraf 53- Sekiz Kollu Yıldız Motifi İle Dokunmuş Kadife Kumaş. 17.Yüzyıl. Kremlin Askeri Müzesi – Moskova. Env. No: TK-531	45
Fotoğraf 54- Barbaros Hayrettin Paşa’nın Mühr-ü Süleyman Sembölü İşlenmiş Sancağı. 1534-1546 (M), 940-953 (H) İstanbul Deniz Müzesi. Env. No: 2964	46
Fotoğraf 55- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Halı. XVIII – XIX. Yüzyıl. Ankara Vakıflar Halı Müzesi. Env. No: 48.06.17	47
Fotoğraf 56- Holbein Tipi Halı, On Altıgen Yıldız Madalyonlu, 17. Yüzyıl Sonu. İstanbul. TIEM.....	47
Fotoğraf 57- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Dokuma Torba, 19. Yüzyıl. Beyşehir Ceylanlar Antika	48
Fotoğraf 58- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Çorap. 19.Yüzyıl. Yalvaç Müzesi	48
Fotoğraf 59- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Eldiven. 19. Yüzyıl. Konya Etnografya Müzesi Env. No: 2256 19	49

Fotoğraf 60- Sekiz Kollu Yıldız Motifi İle Yapılmış Oya	49
Fotoğraf 61- Yıldız Çiçeği Motifli “Yıldızlı Gece” İsimli İşleme. Konya Etnografya Müzesi.....	50
Fotoğraf 62- Yıldız Çiçeği Motifli İşlemenin Detayı	50
Fotoğraf 63- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Kolye. 2016 (Hülya Kop Koleksiyonu)	52
Fotoğraf 64- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Peşkir. 2016. Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü.	52
Fotoğraf 65- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Nazarlık. 2018. Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü.....	53
Fotoğraf 66- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Hırka. (2017). Eskişehir Kırka Kıvanç Kapancıoğlu.....	53
Fotoğraf 67- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Kırkent. (2014). 40x40. Eskişehir Beylikova Yasemin Gerede.....	54
Fotoğraf 68- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Dokuma Giysi. 2016. Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü.....	55
Fotoğraf 69- Yıldız Motifli Dokuma Giysinin Detayı.....	55
Fotoğraf 70- Duvar süsü. 2018. 30x30cm	56
Fotoğraf 71- Duvar süsü. 2018. 20x21 cm	56
Fotoğraf 72- Dekoratif Kaftan Nesnesi. 2018.45x50 cm	57
Fotoğraf 73- Dekoratif Obje. 2019. Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü	57
Fotoğraf 74- Çini Pano. 2019. 45x45. 2019. Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü	58
Fotoğraf 75- Tezhip Pano. 2019. 50x30. Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü	59

1. GİRİŞ

Doğadaki sular, ağaçlar, dağlar, taşlar, gökyüzündeki Güneş, Ay ve yıldızlar, geometrik şekilleri, kapalı biçimleri ve devamlılıkları ile insanoğlu için doğada güçlü bir biçim belleği oluşturmuşlardır. Biçim yaratma sürecinde geometrik şekillere ulaşmış olan insanlar biçimleri soyutlayarak geometriyi kullanmış ve böylece sembollere yönelmişlerdir. Biçim duyuşsal olarak algılanabilen şeydir. İnsanlar algıladıkları her şeyi sembolleştirenken öncelikle biçimi öne çıkarmışlardır (Alp, 2009: 5-6; Oleg, 1988: 161).

Halk inançlarında Ay, Güneş ve Yıldızlar önemlidir. Bu inançların kökenine baktığımızda gök varlıklarının birer tanrı ya da tanrıça olarak kutsandığı dönemlere dayandığını görmekteyiz (Erbek, 2002 : 86).

Anadolu'nun geleneksel süslemelerinden yıldız motifini çözümlenmeye çalışmak, geleneksel sanatlarımıza yeni yaklaşım boyutları getirmesi açısından önemlidir. Yıldız motifini yapanların kültürü ve dünya görüşleri de tarihsel perspektif içinde ele alınarak incelenebilir.

Yıldız motifi, taş, ahşap ve metal işçiliğinde, çini-seramik ve tekstil (halı-kilim-kumaş-örgü-işleme) tasarımı uygulamalarında zengin bir çeşitlilik göstermiş, her zaman Anadolu sanatçısının vaz geçemediği bir sembol olmuştur.

Türk toplumu, içinde buldukları coğrafyalarda farklı toplumları etkiledikleri gibi, o yerlerin kültürel unsurlarından beslenerek zengin bir kültüre sahip olmuşlardır.

1.1. Konunun Tanımı

Araştırmanın konusu, "Türk Süsleme Sanatı Tasarımlarında Yıldız Motifi" olarak belirlenmiştir.

Türk kültürünün yapı taşlarından olan geleneksel el sanatı ürünlerinin tasarımında sıkça kullanılan yıldız motifi, ulusal değerlerimizden biri olduğundan, bu kültürel mirasımızın korunması, tanıtılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması büyük önem taşımaktadır.

1.2. Konunun Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, Selçuklu ve Osmanlı Süsleme Sanatlarında kullanılan “yıldız” motifinin önemini altını çizmek, oluşum süreçlerinin ortaya konması, günümüze kalan örneklerin tasarım (teknik, renk, malzeme, ergonomi, estetik) özelliklerinin belirlenmesi ve bu bilgilerden hareketle literatüre kaynak kazandırmaktır.

Söz konusu motif üzerine pek çok çalışma olsa da kapsamlı çalışmaların içeriklerinde tasarım özellikleri ile ilgili herhangi bir bilgi yer almadığı tespit edilmiştir. Bu da konunun önemini ortaya koymaktadır. Bu çalışma tasarım alanında çalışacak olan gelecek nesillere ilham kaynağı olması açısından, kültürel değerlerimizi ve kadim bilgilerimizi aktarma hususunda oldukça önemlidir.

Yıldız motifinin Geleneksel Türk El Sanatları içerisinde taş, metal, ahşap, çini-seramik, tekstil tasarımı uygulamalarında malzeme, teknik, renk ve desen özellikleri açısından önemli bir yere sahiptir. Yıldız motifinin süsleme sanatlarındaki yerini ve önemini daha fazla kavranması ve tanıtılması gerekmektedir. Bu bakımdan, geleneksel yıldız motifinin bilinçli kullanımını sağlamak, ikonografisi hakkında ve bu konuda çağdaş uygulamalar yapan sanatçılar ile kamu ya da özel kurum ve kuruluşların farklı alanlarında çalışanlara teorikte ve pratikte fayda sağlayacağını düşünmekteyiz.

Zengin bir kültürel geçmişe sahip olan Türk El Sanatı nesnelерinin tasarımında kullanılan geleneksel yıldız motifi konusunda yapılacak geniş kapsamlı çalışmalar, kaybolmakta olan kültürel değerlerimizin yaşatılmasında ve bu konu üzerinde çalışacak uzmanlara faydalı olacaktır.

1.3. İlgili Kaynaklar

Konu ile ilgili literatür araştırması yapılan ve ulaşılabilen kaynaklar tarihsel sıralamayla aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır.

Azade Akar-Cahide Keskiner’in ortaklaşa hazırladıkları, 1978’de yayınlanan “*Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif* “ adlı kitapta süslemenin tanımı alınmıştır.

Selçuk Mülayim'in 1983'te yayınlanan "*Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler (Selçuklu Çağı)*" adlı kitaptan geometrik şekillerden altıgen formu hakkında bilgi alınmıştır.

Rüçkan Arık'ın 2000'de yayınlanan "*Kubadabad Selçuklu Saray ve Çinileri*" adlı kitaptan Beyşehir Kubadabad Sarayı'na ait olan sekiz kollu yıldız formu duvar çinisi bilgisinden yararlanılmıştır.

Oktay Aslanapa'nın 2005'de yayınlanan "*Türk Halı Sanatının Bin Yılı*" adlı kitaptan Beyşehir Eşrefoğlu Cami'nde bulunduğu, Selçuklu Dönemi'nde kalma halı örneği hakkında bilgi alınmıştır.

İdil Türel'i'nin 2006'da yazılan "*Türk Sanatında Altı Köşeli Yıldız*" yüksek lisans tezinden, Eşrefoğlu Cami mihrabının mukarnasına işlenen altı köşeli yıldızlarla Selçuklu taç kapılarının, camilerinin ve sanatının üslubunu sürdürmekte olduğu bilgisi alınmıştır.

Selçuk Mülayim'in 2008'deki "*Sanat Tarihi Metninin Oluşumu. Araştırmacıya Notlar*" adlı kitabından süslemenin tanımı alınmıştır.

Hasan Tuluk'un 2008'de yazılan "*Türk Süsleme Sanatları İçinde Metal Sanatı*" adlı kitabından süslemenin tanımı ve metal süslemeciliği bilgisinden yararlanılmıştır.

Hüsna Kılıç'ın 2015'deki "*16-18. yy Osmanlı Minyatürlerinin Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi ve Çağdaş Yorumları*" yüksek lisans tezinden tasarım öge ve ilkeleri konusundan yararlanılmıştır.

1.4.Süslemenin Tanımı

Belirli bir yerin, eşyanın, abidenin daha da güzelleştirilmesi için üsluplanmış şekil, resim ve motiflerle değerlendirilmesine süsleme denilmektedir (Akar ve Keskiner, 1978: 10).

Geçmişteki kültürler ve uygarlıklar ile günümüze baktığımızda her şartta insanlar çevrelerini süsleyip değiştirmişlerdir. Bir yüzeyin estetik ve manalı kılan unsurlarla görselleştirilmesi ona ilk durumuna göre farklı bir yüz kazandırır. Güzel ya da anlamlı bulduğumuz süsleme, bir eşyaya uygulanan zenginleştirici etkidir.

Süsleme, eşyayı örterek ona ilk durumuna göre farklı bir çehre kazandırır, ancak işlevsel yapısını değiştirmez (Mülayim, 2008: 35).

Sanat alanında toplumların kültürel özelliklerini ve beğenilerini yansıtan süslemeler, bezemeler ve motifler, ticaret ya da siyasi etkileşimlerle başka toplumlara yansması sonucu, ortak bir dil ve anlatım biçimleri ortaya çıkartmışlardır.

Motifler birer kimlik niteliği taşıyarak buldukları dönem hakkında temel bilgiler verirler ve süslemelerin kullanım yerleri, formu, tekniği ve kompozisyon şemalarında önemli yer tutarlar.

Anadolu’da yaşayan birçok medeniyet, kendi benliklerine uygun izler bırakarak bir sonraki medeniyete ilham kaynağı olmuş; yıllarca böyle devam ederek günümüze kadar gelmiştir. Bunları; günlük kullanılan eşyalarda, giysilerde, takılarda kısacası el sanatlarında görmek mümkündür (Sevindik, 2016: 13).

Türk kültürünün ayrılmaz bir parçası olan el sanatları, bir toplumun kimliği niteliğinde olduğundan ve geçmişle günümüz arasında bağ kurduğundan gelecek kuşaklara Türk kültür ve sanatının tanıtılmasında önemli rol oynamaktadır.

1.5. Yıldız Motifinin Tanımı ve İkonografisi

Bir dilin hecesi gibi olan motifin tanımında yöntem, adlandırmayla başlar. Bu iletişimin bir gereğidir. Tarihsel boyutta yer almış formlar seti, sonuçta iletişim sisteminin kodlarından oluşmaktadır (Mülayim, 2008: 27).

Türk motiflerinin kökenine, Asya’da yaşayan Türk kavimlerinin ve o dönemleri takip eden zamanlara ait eski Asya kültürlerinde çanak-çömlek gibi eşyalara baktığımızda rastlayabilmekteyiz. Türk sanatçıların geniş bir uygulama alanına sahip olmaları ve motiflerin insan ruhunda oluşturduğu duygusal incelik sanatsal kudreti artırmıştır. Bu duygularla gelişip olgunlaşan süslemeler dünyanın en güzel süsleme tarzlarından biri olan “Türk Süsleme Sanatını” ortaya koymuştur (Tuluk, 2008: 4; Arseven, 1958: 236).

Türk El Sanatlarının temel yapı taşı olan motifler; süslemeyi oluşturan biçimlerin, her birine verilen ad veya güzel sanatların her dalında kompozisyonun (yerleştirmenin) temelini oluşturan öğelerdir. Bu motifler, yüzyıllardan bu yana gelişerek, değişerek ve tasarım alanlarında yenilikçi yaklaşımlarla birlikte yeniden

değer günümüze ulaşmıştır. Türk El Sanatlarında süsleme unsuru olarak kullanılan motifler, kendi içlerinde farklı gruplara ayrılmaktadırlar. Bunlar; sembolik, geometrik hayvansal ve bitkisel motiflerden oluşmaktadır (Coşkun, 2010: 16; Seçkinöz, 1986: 12).

Geometrik çizgiler ve bazı sembolik biçimler Türklerin tarih öncesi dönemlerde süsleme alanında kullandıkları ilk süsleme öğeleridir. Renkli iplerle basit ve geometrik biçimlerle kilim ve örtülerini işlemişlerdir (Bökü, 2009: 26).

İslamiyet'in kabulünden sonra, özellikle resim alanında nü çalışmalar ve figürlere dinsel nedenlerden ötürü kısıtlamalar getirildiği bilinmektedir. Bu sebepten dolayı Türk sanatında, geometrik temalı süslemelere odaklanılmış; bu tür eserler, gözlemediğimiz kadarıyla daha fazla gelişim göstermiştir.

Sonsuz bir ağ oluşturan geometrik süslemeler, birbirine benzeyen nitelikteki desenleri, birbirine geçmeli ya da birçok merkezden yayılan çizgilerden meydana gelmektedirler. Bir dairenin altı, sekiz ve beşe bölünmesi sonucu oluşan kalıplar en çok kullanılan kalıplardır. Bunlardan başka yedili, dokuzlu, on birli ve on ikili yıldızlar da bulunmaktadır (Bökü, 2009: 26; Burckhardt, 2005).

Çam'a göre, Kur'an-ı Kerim tefekküre büyük önem verdiğiinden insanları düşündürmektedir. Türk ve İslam mimari süsleme sanatının belki de sevilen ve zengin motiflerini teşkil eden yıldız ve çokgen motifleri, Kur'an'da her fırsatta zikredilen bu tefekkür ayetlerinin bir sonucu olabilir. Belli bir düzen içerisinde zikzaklar çizerek devam eden çizgileri takip etmekte insan gözü aciz kalır. Bu, Allah'ın ezeli ve ebedi olduğunun çizgilerle ifadesi olduğu söylenebilir. Kur'an'da geçen 'O Allah ki birbiriyle uyumlu yedi sema yaratmıştır. Sen O Rahman'ın yarattığında hiçbir nizamsızlık göremezsin' (Mülk/ 3, 4, 5) ayeti ile eşleştirirsek, zikzak çizgilerin o düzen ile taş ve çiniye geçirilmiş şekli olduğu düşünülebilir (Aktaran: Algan, 2008: 29).

Anadolu yapılarında gördüğümüz geometrik motiflerin oluşturduğu kompozisyonlarda; bir ölçü ve şekillerde, dini ve mistik tasavvurların varlığının olduğu söylenebilmektedir. İslami dönem Türk süslemesindeki yıldızlar, İslam öncesine kadar uzanan bir inanç sisteminin ürünü, İslam inanç ve felsefesine bağlı kompozisyonlar olduğu sanılmaktadır. Gamalı haç, haç, altı kollu yıldız gibi tek motiflerde sembolik anlam aramak doğru olabilir, fakat sonsuz karakterdeki

kompozisyonların İslam düşüncesinin eseri olmaya daha yatkın olduğu düşünülmektedir (Algan, 2008: 58 ; Ögel, 1994: 68).

Geometrik motifler, İslam inancında birlik ve bütünlüğü temsil ettiğinden sanatın pek çok dalında geometrik motiflerin kullanıldığı eserler mevcuttur. İslam sanatlarında geometrik süsleme, genelde iki öge üzerine kurgulanmıştır. Bu iki temel öge, simetri ve sonsuzluktur. Sonsuzluk, İslam süsleme sanatlarında en geçerli olanıdır. Yüzeyin bütününe kaplayan desenlerde sonsuzluk iki boyut üzerinde devam eder. Merkezi gibi görünen motifler ve bordürler bu tür desenlerden kesilerek elde edilmiştir. Yedili, dokuzlu, on birli yıldız gibi (Mülayim, 1983: 7).

Rus bilgini Prof. Dr. A. Zadneprosky'ye göre; yıldız motifinin kökeni Hun'dur. Mimaride, ahşapta, çinide, halıda, kilimde, dokumalarda kullanılan yıldız motifleri çeşitli dönemlerde, farklı ülke ve bölgelerde işlenmiştir. Yıldız madalyonlardan oluşan kompozisyonların içlerinden bazılarında iç süslemeler, birbirine benzese de bazılarında farklılıklar göstermektedir (Büyükçanga, 2008: 1; Görgünay-Kırzioğlu, 2001: 233).

Beş, altı veya sekiz kollu yıldızlar, Anadolu Selçuklu Sanatında hemen her malzemede görülmektedir ve Anadolu kilimlerinde mutluluk, aydınlık, bolluk ve bereketi sembolize etmektedir (Alp, 1998: 169).

Sekiz kollu yıldız M.Ö. 2000'li yıllarda Babil'den Venüs'ün işaretidir. Dört kolun iki grubu veya yıldız ifadesinin noktaları (birbirinin arkasında) Venüs'ün iki görünümünden her birini aldığı (sabahyıldızı, akşam yıldızı) tam olarak sekiz yıldız söz eden, burçlar kuşağının aynı ifadesi ve bu ifadedeki yerine karşılık gelir (Kuru, 2006: 29; Lungman, 1991: 291).

Altı kollu yıldız genel olarak "Mühr-ü Süleyman" ismiyle tanınmakta olup, Süleyman Peygamberin yaşadığı yıllardan kaldığı bilirse de Anadolu'da çok önceleri yaşayan Frigya döneminden beri kullanıldığından başka bir anlamının olduğu düşünülebilir. Yıldız motifi, doğurganlığı simgelediğinden Ana Tanrıça heykellerine bakıldığında, bu motifin bereket manasına da gelebileceği söylenebilir (Erbek, 1986: 18).

Altı kollu yıldız motifinden oluşan Mühr-ü Süleyman motifi Türk sanatında kötülükleri uzaklaştırıp, uğur getirdiğine inanılan tılsımlı bir motiftir. Süleyman Peygamber yüzük olarak parmağında taşıyarak, her canlıya hükmettiği

söylenmektedir (Önder 1998: 184). Bu bakımdan Mühr-ü Süleyman'ın özellikle Anadolu bakır süslemelerinde sıkça kullanıldığı göze çarpmaktadır.



2.YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın yönteminde, literatür taraması, mülakat ve saha çalışması (survey) yöntemi kullanılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, ülkemizdeki bazı müzelerde ve incelediğimiz tarihi eserlerde görülen yıldız motifinin uygulandığı tasarımlar oluşturmaktadır. Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Dönemi mimari süslemeleri ve el sanatlarında hemen her alanda karşımıza çıkan yıldız motifi farklı tasarım ilkelerine sahip örneklerle sınırlandırılmıştır. **Örneklemini** ise; taş, ahşap, metal, çini-seramik ve tekstil (halı-kilim-kumaş-örgü-işleme) vb. el ve süsleme sanatlarında süsleme unsuru olarak yıldız motifinin uygulandığı eserler oluşturmuştur.

2.3. Veri Toplama Tekniği

Araştırmanın kapsamında yıldız motifine ilişkin yazılı kaynakların taranmasıyla elde edilen bilgiler ve görsellerden yararlanılmış, elde edilen materyallerle konu irdelenmiş, genel bir değerlendirme ile sonuca gidilmiştir.

Konya ve Isparta Yalvaç Müzesi'nde ve Beyşehir'de saha çalışması yapılmıştır. Bu kapsamda Beyşehir Eşrefoğlu Camii, Konya Etnografya Müzesi, Konya İnce Minare Medresesi (Taş ve Ahşap Eserler) Müzesi ve Konya Karatay Medresesi Müzelerinde bulunan yıldız motifli eserlerin bilgilerine ulaşılmış ve fotoğrafları çekilmiştir.

Eskişehir'de Kıvanç Kapancıoğlu ve Yasemin Gerede ile Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü yetkilileri ve Konya- Beyşehir Ceylanlar Antika ile mülakat yapılmıştır.

İncelenen eserler rastgele (random) seçilmiştir. Ulaşılan örneklerin araştırma konusunu tam ve doğru tespit edilmesine özen gösterilmiştir. Konu hakkında ulaşamadığımız eserlerin görsellerine bazı araştırmacıların arşivinden izin almak koşuluyla eklemeler yapılmıştır. Günümüz Uygulamalarındaki Geleneksel ve Çağdaş Tasarımlar Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsünden seçilmiştir. Araştırmacının

geleneksel yıldız motifinden esinlenerek tasarladığı kolyenin görseline örnek teşkil etmesi bakımından çalışmada yer verilmiştir.

2.4. Veri Analiz Tekniği

Geleneksel yıldız motifinin uygulandığı eserler; taş, metal ve ahşap işçiliği, çini ve seramik, tekstil (halı-kilim-kumaş-örgü-işleme) tasarımı olarak gruplandırılmıştır. Yıldız motifinin uygulandığı türler belirlenip, belirlenen alanlarda görölen eserler; teknik, malzeme ve renk açısından incelenmiştir. İncelenen örnekler tasarım öge ve ilkeleri açısından genel olarak değerlendirilmiştir.

2.5. Kapsam ve Sınırlılıklar

Türk Süsleme Sanatlarında karşılaşılan motifler, yayınlarda farklı olarak gruplandırılmaktadır. En yaygın gruplamalardan biri, bitkisel motifler, hayvansal motifler, geometrik motifler, sembolik motifler, geçmeler, mimari ve insan yapısı formlardan esinlenen motifler, doğadan stilize dilen motifler, Barok, ampir ve rokoko motifler, yazının dekoratif bir eleman olarak kullanılması ve insan giysi ve takılarının motifleri şeklinde (Tuluk, 2008: 9). Kimi araştırmacılar bu gruplamayı doğum, çoğalma ve ölüm şeklinde yapmaktadır (Erbek, 2002). Bu araştırma, süsleme sanatlarımızda çok yaygın kullanım alanı bulan yıldız motifi ile sınırlandırılmıştır. Çok fazla sayıda eserler olduğundan tezimizde, 68 adet örneğe yer verilmiştir.

2.6. Varsayımlar (Sayılılar)

Araştırmada geçerli sayılabilecek varsayımlar şu şekilde sıralanabilir; Literatür taramasıyla elde edilen bilgiler geçerli ve güvenilir olarak kabul edilmiştir. Müze ve mülakat kaynaklardan ulaşılan yıldız motifi ile ilgili görseller doğru ve güvenilirlerdir.

1. Motifin Türk kültüründe sembolik anlamı nedir?
2. Selçuklu ve Osmanlı Süsleme Sanatında yıldız motifi neden önemlidir?
3. Geleneksel yıldız motifi ile uygulanan örnekler hangi sanatlarda daha sık kullanılmıştır?
4. Geleneksel yıldız motifi yeni tasarımlarda nasıl yorumlanmıştır?

5. Bu örnekler tasarım ilke ve öğeleri açısından incelendiğinde nasıl değerlendirilebilir?

6. Geleneksel yıldız motifi ile uygulanan örneklerde kullanılan teknikler, malzemeler, renkler ve tasarım özellikleri nelerdir?



3. TÜRK SÜSLEME SANATLARINDA YILDIZ MOTİFİ

3.1. XII. Yüzyılda Anadolu'da İlk Türk Devletleri

Türklerin göçler sonrası Anadolu'ya gelerek buralara yerleşmeleri sonucu kurulan beylikler ve devletler sonrasında, kendi inanç ve kültürlerine sahip çıkarak yaşadığı bölgelerde birçok sivil ve dini mimari eserler yapmışlardır. Örneğin Diyarbakır Silvan Ulu Cami'nin kible duvarının doğu tarafındaki mihrap nişi, Mardin Kızıltepe Ulu Camî mihrabı dış bordürü de yukarıda bahsedilen mimari eserlerden biridir (Fotoğraf 1-2-3).

Diyarbakır Silvan Ulu Cami'nin kible duvarının doğu tarafındaki kesme taş ve tuğladan yapılan mihrap nişinde on iki kollu yıldızların birbirine bağlanmasıyla süsleme meydana gelmiştir. Yıldızların arasındaki boş yerlere de sekiz kollu yıldızlar yerleştirilmiştir (Saylan, 2014: 52).

Fotoğraf 1- Kible Duvarı Doğu Ucundaki Mihrap Nişi. H. 624 - M. 1224. Diyarbakır Silvan Ulu Camî (Saylan, 2014: 67).

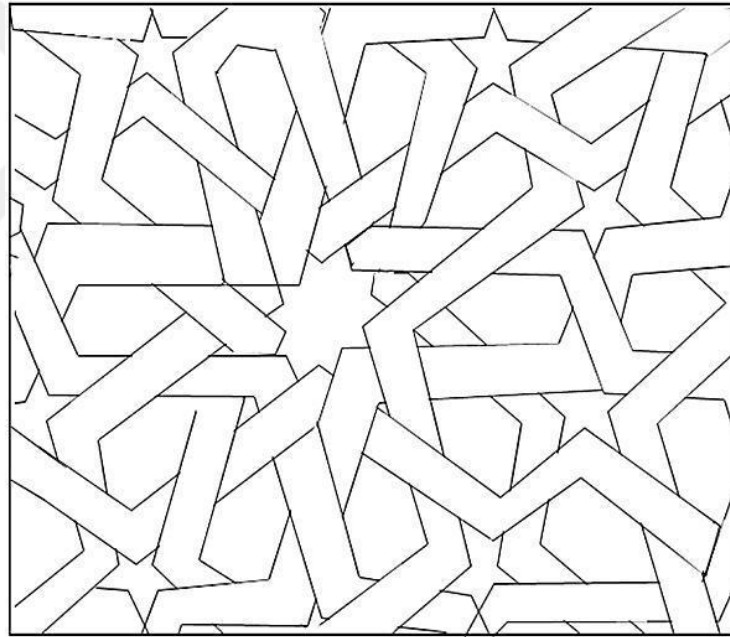


Bir diğer örnekte, taş ve tuğladan yapılan Mardin Kızıltepe Ulu Camî ana mihrap dışındaki silmelerin iki tarafını sınırlandıran geniş bir bordürde on kollu yıldızların birbirine geçmesiyle yapılan süsleme dikkat çekmektedir (Fotoğraf 2). (Saylan, 2014: 100).

Fotoğraf 2- Ulu Camî Mihrabı Dış Bordürü. H. 601 - M. 1204. Mardin Kızıltepe (Saylan, 2014: 112).



Fotoğraf 3- Ulu Camî Mihrabı Dış Bordürü. H. 601 - M. 1204. Mardin Kızıltepe /Saylan, 2014: 100).

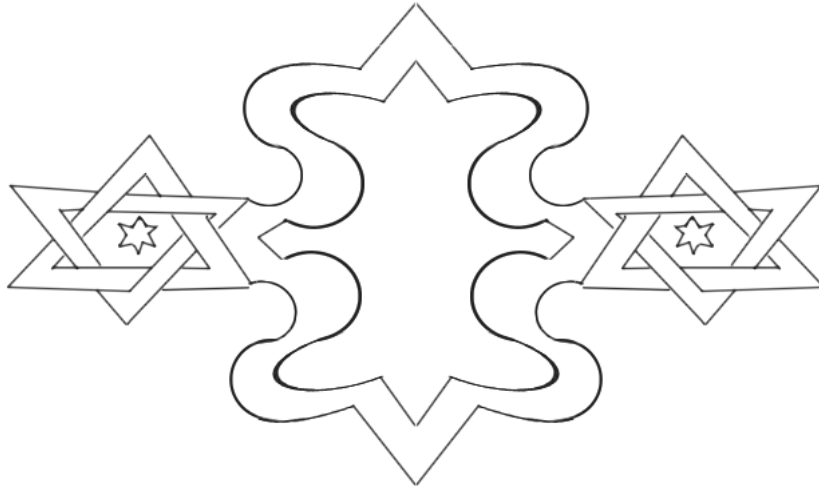


Bir diğerk örnek ise, Mardin Melik Mahmud Camî ana mekânın kuzey cephesinde, giriş kapısının sağ tarafındaki ikinci pencerenin üstünde sonradan eklendiğı belli olan dikdörtgen bir süsleme formu görölmektedir. Dört tane de altı kollu Mühr-ü Süleyman motifi bulunmaktadır. İki üçgenin birbiri içine geçmesiyle altı kollu bir yıldız oluşturulmuş ve yıldızın ortasına daha küçük bir altı kollu yıldız yerleştirilmiştir. Her yıldızın arasına ise, kavisli çizgiler kullanılarak köşeler, üçgen olacak şekilde süslenmiştir (Fotoğraf 4-5). (Saylan, 2014: 136).

Fotoğraf 4- Ana Mekân Kuzey Cephe Pencere Üstü. H. VII - M. XIV. Mardin Melik Mahmud Camî
(Saylan, 2014: 144).



Fotoğraf 5- Ana Mekân Kuzey Cephe Pencere Üstü. H. VII - M. XIV. Mardin Melik Mahmud Camî
(Saylan, 2014: 137).



Mardin'de Artuklu Dönemi'ne ait Zinciriye Medresesi'nin (M. 1385) güneyinde, açık sarı kalker taşından ve kabartma sülüs tekniği ile yapılan bir mezarın şahidesinin arka yüzünde, üç yivli şeritlerle oluşturulan geometrik çizgi sistemlerinden bir kesit bulunmaktadır. İç içe geçmiş dört tane sekiz kollu yıldız motifi sütun halinde şahidenin zemininde görülmektedir (Fotoğraf 6). (Baş, 2012: 32).

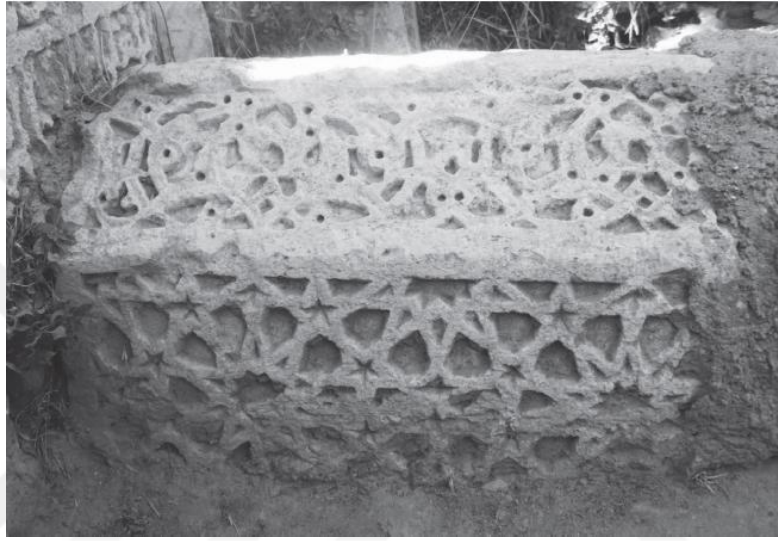
Fotoğraf 6- Mezar Şahidesinde Sekiz Kollu Yıldız Motifi. M. 1385. Mardin Zinciriye Medresesi Güneyi (Baş, 2012: 40).



Taş süslemelerde görülen örneklerden biri de kime ait olduğu bilinmeyen Mardin'de Artuklu Dönemi'nden kalma sandukadır. Yarıya kadar gömülü olan sandukanın dörtgen prizmasının uzun yan yüzeyleri kalker taşı ile oyma tekniğinde on kollu yıldızlarla süslenmiştir. On kollu yıldızlar yatay, dikey ve diagonal eksenlere doğrudan bağlanarak kompozisyon oluşturulmuştur. On kollu yıldızların çevresinde beş kollu yıldızlar dairesel sistemde yerleştirilmiştir. Yıldız motifi Türk sanatının özellikle İslam sonrası evrelerinde yaygın kullanım alanı bulmuştur. Süslemelerdeki kompozisyonlarının kökeni konusunda da farklı görüşler olduğu söylenmektedir. Örneğin, İslam öncesinde Gök-Tanrı ile bağlantılı olarak, Tanrı ile ilişkili bir sembolik anlama sahip olan yıldız motifi, Orta Asya'nın yanı sıra Mısır ve Ön Asya'da da aynı simgesel içeriğe sahiptir (Baş, 2012: 34; Doğan, 2002: 401).

İslam öncesi Türk kültüründe, biçimsel ve sembolik olarak yıldız Güneş ile eşdeğer anlamdadır. Bir merkez etrafında ışınsal düzende oluşan yıldızlar, Güneş anlamına gelen “şems” olarak isimlendirilerek İslam kültüründe de bu anlayış devam ettirilmiştir (Baş, 2012: 34; Esin 1972: 313-314). Sandukadaki on kollu yıldız çevrelerinde oluşan küçük yıldızların güneş sistemini simgelediği düşünülmektedir (Fotoğraf 7). (Baş, 2012: 34; Doğan 2002: 404).

Fotoğraf 7- Sandukanın Yan Yüzündeki Geometrik Motiflerde Beş ve On Kollu Yıldızlar (Baş, 2012: 41).



Bir diğer örnekte ise Artuklu Dönemi'nden kalma Elazığ Harput Ulu Cami kapısının yüzeyinde sekiz kollu yıldızların yan yana dizilmesiyle oluşturulmuş bir bordür görülmektedir (Fotoğraf 8). (Saylan, 2014: 32).

Fotoğraf 8- Ulu Camî Minber Kapısı. H. 561 – M. 1165. Elazığ Harput (Saylan, 2014: 43).



3.2. Anadolu Selçuklu Dönemi

Türklerin kurdukları birçok uygarlıklar içinde Anadolu Selçuklularının ayrı bir önemi vardır. Bugün sahip olduğumuz bu toprakların yurdumuz olmasında önemli katkıları olan Selçuklular, kısa sayılabilecek dönemlerinde Anadolu'ya mimari ve sanatta birçok özgün eserler kazandırmışlardır. Anadolu'ya gelen Türklerin, bu topraklarda buldukları ile beraberinde getirdikleri unsurları ve bu unsurların oluşum dönemi Anadolu Selçuklu sanatının biçimlenmesinde etkileri oldukça fazladır (Algan, 2008: 2).

Türk Süsleme Sanatında çok önemli olan geometrik motifler Anadolu Selçuklu Dönemi'ne ait süslemelerde sıkça görülmektedir. Kare, üçgen, dikdörtgen, beşgen, altıgen, yıldız, baklava, daire gibi geometrik motiflerin birleşmesiyle oluşmaktadır (Akar ve Keskiner, 1978: 19). Başlangıç yeri ve bitiş yeri belirsizdir. Evrenin sonsuzluğunu ve sürekliliğini sembolize etmektedir (Yılmaz, 2010: 90-91).

Selçuklu Sanatında altın çağını yaşayan yıldız formu, geometrik motifler arasında diğerlerine göre daha fazla dikkat çekmektedir.

Türkler, Anadolu'ya yerleşmeleriyle birlikte, kendi kültür, sanat ve birikimlerini, günlük yaşamlarındaki gelenekleriyle birleştirerek pek çok alanda çeşitli eserler ve ürünler vermişlerdir. Selçuklular Anadolu'ya geldiklerinde karşılaştıkları taş malzemeyi kullanarak, Orta Asya'da uyguladıkları tezyini geleneği burada taşlara uygulayarak bu sanatın ortaya çıkmasında ve sonrasında gelişmesinde önemli rol oynadıklarını söylemek mümkündür.

Kayseri Hunad Cami mihrap bu taş eserlerden biridir (Fotoğraf 9-10). Hunad Cami mihrabı'nın kuşatma kemerinde sekiz kollu yıldız motifi yer almıştır (Okur, 2011: 26).

Fotoğraf 9- Kayseri Hunad Cami Mihrabı. H. 635 – M. 1238 (Okur,2011: 47).



Fotoğraf 10- Kayseri Hunad Cami Mihrabı Çizimi. H. 635 – M. 1238 (Okur, 2011: 37).



Yıldız sistemleri üç köşeliden başlayıp çokgenlere ulaşan geniş çeşitliliğe sahiptir. Yukarıda bahsedildiği gibi Selçuklu taş süslemelerinde uygulanmıştır. Beşli yıldızın Türklerde ilk kullanımı ise, Orta Asya'ya dayanmaktadır (Algan, 2008: 62).

Bir başka örnek ise, altıgen formdur. Selçuklu süsleme sanatında belki de en sık karşılaştığımız geometrik şekillerden birisidir. Altıgen formu, birim şekillerle kurulan tasarımlardan biridir. Bu tasarım, düzgün altıgenlerin ilmek atılmasıyla biçimlenmektedir. Küçük boyutlu ve açığı üzerine oturtulan düzgün altıgenler, üst üste yatay sıralarda yarım konumlandırılarak dizilmektedir. Büyük boyutlu altıgenler ise, açığı üzerine oturtulmuşlar ve küçük altıgenlerin kenarlarına ilmeklenirken odaklarda altı kollu yıldızları biçimlendirmişlerdir (Mülayim, 1983: 28).

Ağrı sınırları içinde yer alan Selçuklu ve Karakoyunlu-Akkoyunlu Dönemi tarihi mezarlıklardaki şahidelerde rastlanılan geometrik bezemeler çok kollu yıldızlar, basit hasır örgü motifleri ve çarkıfelek motiflerinden meydana gelmektedir. Türk-İslam sanatının hemen hemen her döneminde farklı yapılarda karşımıza çıkmakta; geometrik süslemeler ise, sembolik olarak sonsuzluk ve süreklilik göstererek ilahi bir gücü hatırlatmaktadır. Söz konusu süslemelerin benzerlerini yakın bölgelerdeki Selçuklu Dönemi mimari eserlerde, Bitlis, Ahlat, Güroymak, Erciş-Çelebibağ, ve Erzurum Selçuklu Dönemi mezar taşlarında görmek mümkündür (Çetin, 2015: 91; Karamağaralı, 1992). Bu süslemelerden bir örnek verecek olursak;

Tutak Ocakbaşı Köyü Mezarlığı'nda bulunan iki şahide taşı parçası üzerinde çapraz eksenlere uygun gelişen sade kırık şeritlerin kesilmesiyle zeminde Mühr-ü Süleyman Motifi ve düzgün altıgenlerden oluşan kompozisyon dikkat çekicidir (Fotoğraf 11). (Mülayim, 1983: 84, 85).

Fotoğraf 11- Mezar Taşları Üzerinde Mühr-ü Süleyman Motifleri. Ağrı Tutakbaşı Köyü (Çetin, 2015: 102).



Eskişehir'in ilçelerinden Sivrihisar, eski kent dokusunu önemli ölçüde koruyabilen kentlerimizden biridir. Tarih boyunca pek çok ilim ve kültür alimlerinin yetişmesinde önemli rol oynayan Sivrihisar Selçuklu Dönemi'nde Türk yurtlanmasına sahne olmuştur. Bu ilçemiz, cami, medrese, han ve hamam gibi mimari yapılarla donatılarak tam bir Türk şehri karakterinde gelişme göstermiştir. Bu gelişim sürecinde, tarihi doku içerisinde eski evlerin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Anadolu'da sıkça karşılaşamayacağımız farklı ve manalı şekiller oluşturularak inşa edilmiş binaların duvarlarına bakıldığında; tuğla dizilişinin birer sanat eseri olduğunu söylemek mümkündür. Bu özelliklere sahip bir örnekte, zamanın ağırlığını taşıyan binanın ön cephesinde Mühr-ü Süleyman motifi görülmektedir (Fotoğraf 12-13). <http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr>

Fotoğraf 12- Ön Cephesinde Mühr-ü Süleyman Motifi Bulunan Tarihi Sivrihisar Evinden Görünüş.



Fotoğraf 13- Ön Cephesinde Mühr-ü Süleyman Motifi Bulunan Tarihi Sivrihisar Evinden Detay.



Mühr-ü Süleyman yani yıldız formlarına Anadolu Selçuklu sanatının pek çok dalında kullanıldığı gibi sikkelerde de rastlanmaktadır (Fotoğraf 14). İ.Ö. 4. yüzyılda bugün Çandarlı bölgesi olan Antik kentlerden Pitane ve Plakia'da da altı kollu yıldız formu sikkeler yer almıştır ve özellikle Fas, Dünyası, Halep Darphanelerinde üretilmiştir. Eyyübiler'de, Beyliklerde, Artukoğulları'nda, Türk Memlükleri'nde, İlhanlılar'ın Cizre, Tiflis, Sivas darphanelerinde, Orta Asya'da sıkça kullanılan formlar içinde yer almaktadır (Anonim, 2002: 16).

Fotoğraf 14- Anadolu Selçuklu Devleti Mühr-ü Süleyman Formlu Sikke (Anonim, 2002: 106).



Mühr-ü Süleyman Tunç Devri'nden itibaren görülmüş; İç içe geçen iki üçgenden meydana gelen ve kullanılması çok kolay bir süsleme ögesi olması ile Türk kültür sanatında, el sanatlarında çini-seramikte de aynı inanç ve düşünce içinde kullanılmıştır (Anonim, 2002: 16).

Mühr-ü Süleyman sembolü örneklerinden bir diğeri çini malzeme ile mozaik tekniğinde uygulanarak yapılan, firuze ve siyah renklerin kullanıldığı, Konya Sahip Ata Cami'nin mihrabının nişinde yer almaktadır (Fotoğraf 15).

Fotoğraf 15- Mihrap Nişinde Mühr-ü Süleyman Motifi. (1258). Konya Sahib Ata Cami.



Türk İslam sanatında mozaik çini süsleme tekniğinde yapılan geometrik süslemede yoğun olarak kullanılan Mühr-ü Süleyman motifi mihrap önü kubbesinde de görülmektedir (Fotoğraf 16). Yıldız, çokgen ve diğer geometrik biçimlerin vurgusunu ve etkisini arttıran mozaik çini süsleme tekniğinin Anadolu'ya İran'dan geldiği söylenmektedir. Anadolu'da genellikle binaların iç yüzeylerinde kullanılan çini süsleme ağırlıklı olarak firuze, lacivert ve mor renklerde karşımıza çıkmaktadır (Ulu, 2009: 29; Mülayim, 1982).

Fotoğraf 16- Mihrap Önü Kubbesinde Mühr-ü Süleyman Motifi. (1224). Eski Malatya Ulu Cami (Çetin, 2017: 363).



Beyşehir Kubadabad Sarayı'na ait olan Konya Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesi'nde bulunan sıraltı tekniği ile yapılan çininin sekiz kollu yıldız formunda yapıldığı görülmektedir (Fotoğraf 17). (Arık, 2000: 72).

Fotoğraf 17- Sekiz Kollu Yıldız Formlu Duvar Çinisi. 1219-1236. Konya Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesi. Env. No: 1173.



Sarımsı pembe hamurlu, sgraffito (kazıma) tekniğiyle işlenen sarı-kahverengi sırlı nadir kaplardan biri olan çukur kâse, Büyük Saray kazılarında bulunmuş ve günümüze sağlam ulaşmıştır (Fotoğraf 18). (Arık, 2000: 93).

Fotoğraf 18- Mühr-ü Süleyman Motifli Çini Kâse. Selçuklu Dönemi XII-XIII. Yüzyıl. Konya Karatay Medresesi Çini Müzesi .



Örneğin, şu ana kadar gördüğümüz mimari eserlerden sonra tekstil nesnelere baktığımızda; Riefstahl'ın Beyşehir Eşrefoğlu Cami'nde bulduğu, Selçuklu Dönemi'nde kalma halı örneği, bugün Konya Mevlana Müzesi'nde teşhir edilmektedir. 1.70 x 2.54 m. boyutlu ve Gördes Düğümü ile yapılan halı örneği, koyu mavi zeminde açık mavi olarak iki tarafından çengeller çıkan baklavaların sıralanmasından oluşmaktadır. Bunların ortalarında kırmızı, koyu mavi veya sarı renklerde yerleştirilen yıldız motifleri bulunmaktadır. Bu motiflerin göbeklerinde ise, zıt renkte kare veya baklavalardan dolgular mevcuttur. Çengeller arası boşluklar kırmızı, açık mavi ve sarı benekli birer baklava ile doldurulmuştur. Kırmızı zeminli bordürün üzerinde kûfi yazılar bulunmakta; ancak bu kısım oldukça yıpranmıştır (Fotoğraf 19). (Aslanapa, 2005: 41).

Fotoğraf 19- Beyşehir Selçuklu Halısı, 13. Yüzyıl. Konya Mevlana Müzesi. Env. No: 687 (Aslanapa, 1987: 23).



Bir diğerk örnekte sekiz kollu yıldız Anadolu Selçuklu Dönemi'ne ait olan halıda görölmektedir (Fotoğraf 20). Gördes Düğümü ile yapılmıştır. Argaçlar: çift bükümlü tabii beyaz yün iplik; arışlar: az bükümlü, tek kat pembe yün iplikten yapılmıştır (Fotoğraf 21).

Fotoğraf 20- Batı Anadolu Halısı (Bergama) 17. Yüzyıl. Sonu, Şeyh Baba Yusuf Camisi, Sivrihisar-Eskişehir, Türk ve İslam Eserleri Müzesi. Env. No: 688 (Öztürk, 2011: 87).

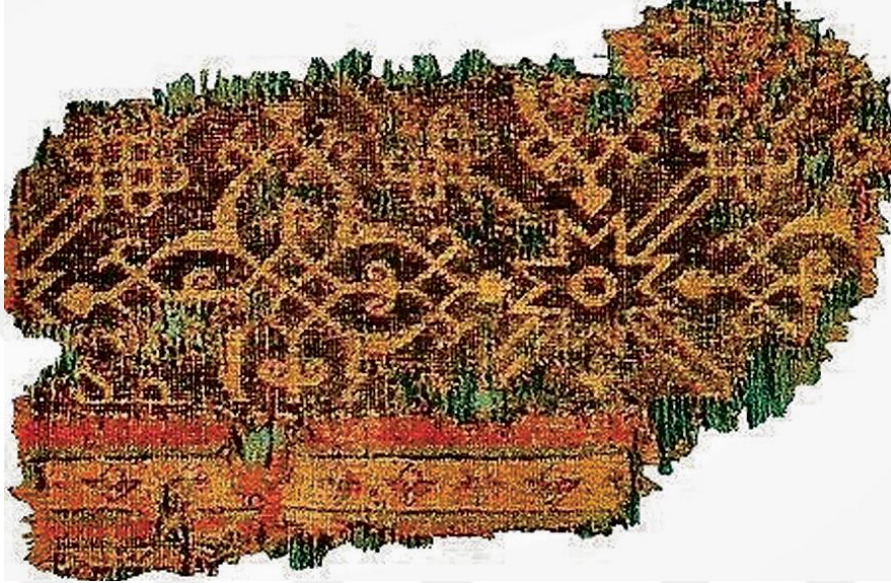


Fotoğraf 21- Beyşehir Selçuklu Halısı, 13. Yüzyıl. Konya Mevlana Müzesi, Env. No: 867 (Aslanapa, 1987: 25).

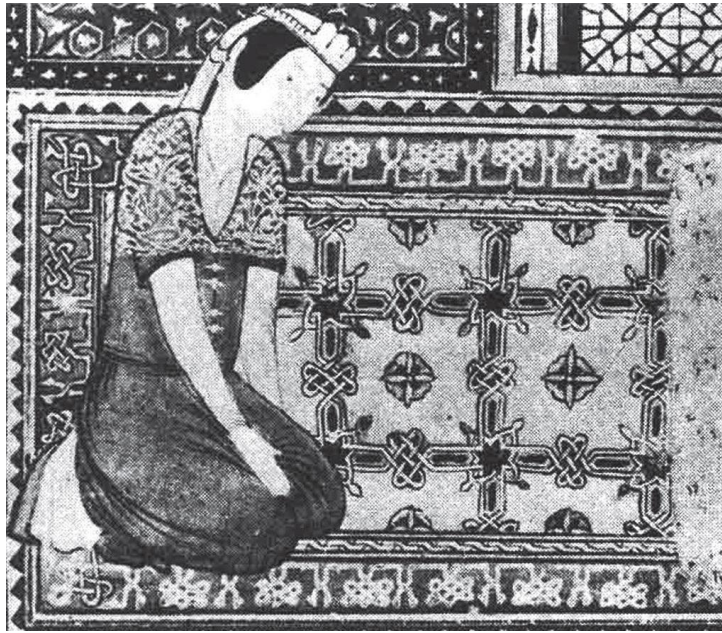


Yunanistan'ın sanat ve kültür anlamında önemli şehirlerinden Atina Benaki Müzesi'nde muhafaza edilen Anadolu Selçuklu halısının kompozisyon özelliklerine bakıldığında, zeminde yer alan sekiz kollu yıldız motifinin aynısı Herat okulu minyatüründe görülebilmektedir (Fotoğraf 22-23). Halının zemininde bordo ve yeşil, motiflerde ise sarı ve turuncu renkleri kullanılmıştır (Kardeşlik, 2012:62).

Fotoğraf 22- Fustat Grubu Anadolu Selçuklu Halısı 13-14. Yüzyıl. Atina Benaki Müzesi (Kardeşlik, 2012:62).



Fotoğraf 23- Herat Okulundan Bir Minyatür Çizimi. 15. Yüzyıl Başları (Kardeşlik, 2012: 62).



3.3. Beylikler Dönemi

Anadolu Selçukluları Keykubat'ın ölümünden sonra (1307) ona bağlı eyaletler on dörtten fazla beyliğe bölünmüştür. Beylikler Dönemi Türk Sanatı tarihinde 1308'de başlayıp 1453'te İstanbul'un fethi ile son bulunan bir dönemdir. Karamanoğulları, Akkoyunlu ve Karakoyunlu bu beyliklerinden bazılarıdır (Coşkun, 2010: 16; Barışta, 1998: 26).

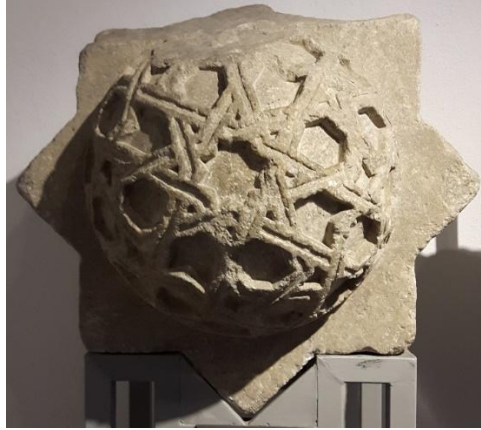
Karamanoğulları Dönemi'ne ait hendese oymalı düz yüzeyli yüksek kabartma ile mermerden yapılan, dikdörtgen şeklindeki geometrik örnek, Konya Alâeddin Tepesi'nde bulunmaktadır. Mimari cephe olarak kullanılan örneğin üzerinde çok kollu yıldız geçme geometrik motifler vardır. Yan kenarda geometrik geçmeli bordür, içinde gül rozetleri bulunmaktadır (Fotoğraf 24).

Fotoğraf 24- Beş, Dokuz ve On İki Yıldız Motifli Mimari Parça. 13. Yüzyıl. Konya İnce Minareli Medrese (Taş ve Ahşap Eserler) Müzesi. Env. No: 931.



Konya Alâeddin Tepesi'nde bulunan ve Karamanoğulları Dönemi'ne ait bir diğer eser, örnekte görüldüğü üzere sekiz kollu yıldız üzerinde ileriye doğru kürenin 2/3 kadarı işlenmiş kabara şeklindedir. Kabaranın üzerinde çok kollu yıldız ve geometrik geçmeli süslemeler bulunmaktadır. Mimari cephelerde yeknesaklığı bozmak için kullanılan bir kabara olduğu muhtemeldir. Malzeme olarak mermer kullanılmıştır. Yuvarlak yüzeyli yüksek kabartma tekniği ile yapılmıştır (Fotoğraf 25).

Fotoğraf 25- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Kabara. 13. Yüzyıl. Konya İnce Minareli Medrese (Taş ve Ahşap Eserler) Müzesi. Env. No: 935.



Karamanoğulları Dönemi'ne ait bir diğer örnek üzerinde çok kollu yıldız motifleri ve geometrik geçmeler olan dikdörtgen şeklindeki mimari cephe elemanıdır. Hencesi (Geometrik) oyma ve düz yüzeyli yüksek kabartma tekniği ile yapılmıştır. Kenarda ve bir bölümde kalın örgü motifi bulunmaktadır (Fotoğraf 26).

Fotoğraf 26- Dokuz Kollu Yıldız Motifli Mimari Parça. 13. Yüzyıl. Konya İnce Minareli Medrese (Taş ve Ahşap Eserler) Müzesi. Env. No: 929.



Akkoyunlu ve Karakoyunlu mimarisindeki örneğe baktığımızda geometrik süslemeler altıgen, sekizgen, ongen ve on ikigen geçmeli yıldızlar şeklinde birçok yerde bitkisel bezemeye iç içe kullanılarak tasarlandığı görülmektedir (Doğan ve Doğanay, 2017: 663).

Fotoğraf 27- Safâ Cami Minaresi Pabuçta Geometrik Panoda Sekiz Kollu Yıldız Motifi. Diyarbakır (Doğan ve Doğanay, 2017: 679).

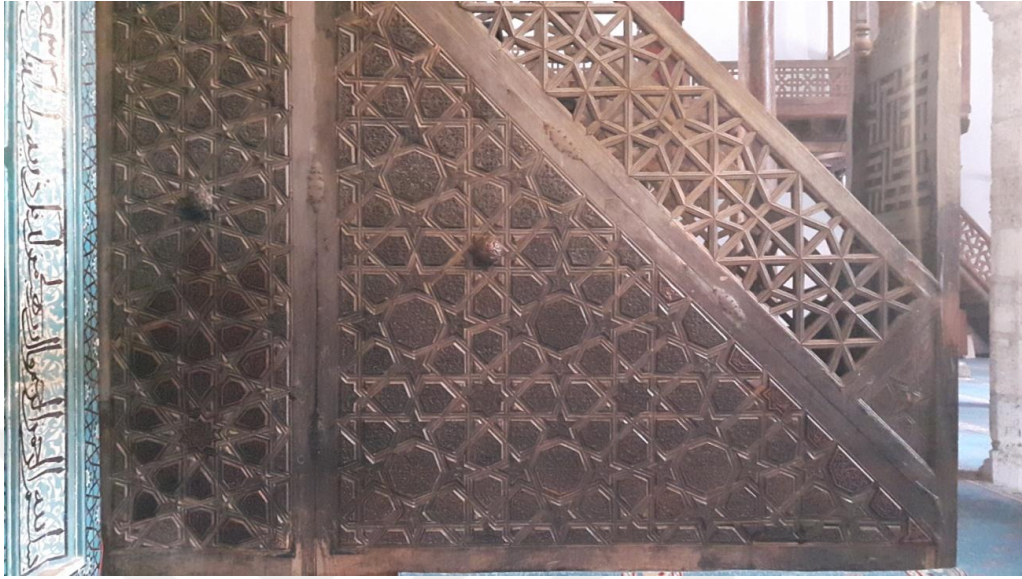


Selçuklu Dönemi'nde ilk örnekleri görülen ahşap direkli camiler, Beylikler Dönemi'de özellikle daha küçük mescitler halinde bol olarak yapılmıştır. Eşrefoğlu Cami bunlardan biridir. Tavan göbeğinde metalden yapılmış beş kollu yıldız motifli sarkıt yer almaktadır (Fotoğraf 28). Yıldız motifi camide özellikle ahşap minberde büyük bir özenle işlenmiştir. Abanoz ağacı kullanılarak künde kari tekniğinde yapılan minberlerinin yan aynalıklarında beş, sekiz ve on kollu yıldız motiflerinin bir arada uygulandığı görülmektedir (Fotoğraf 29-30-31).

Fotoğraf 28- Beş Kollu Yıldız Motifli Sarkıt. 1297. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Cami.



Fotoğraf 29- Minberde Beş, Sekiz ve On Kollu Yıldız Motifli Ahşap Süsleme. 1297. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Cami.



Fotoğraf 30- Minberde Sekiz Kollu Yıldız Motifli Ahşap Süsleme. 1297. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Cami.

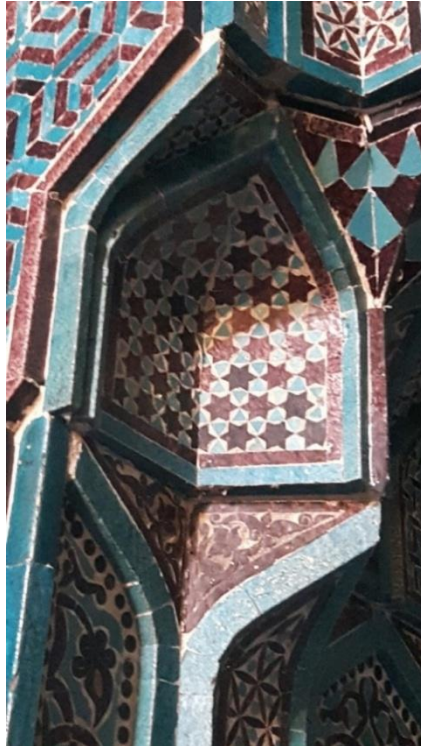


Fotoğraf 31- Minberde Beş Ve On Kollu Yıldız Motifli Ahşap Süsleme. 1297. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Cami.

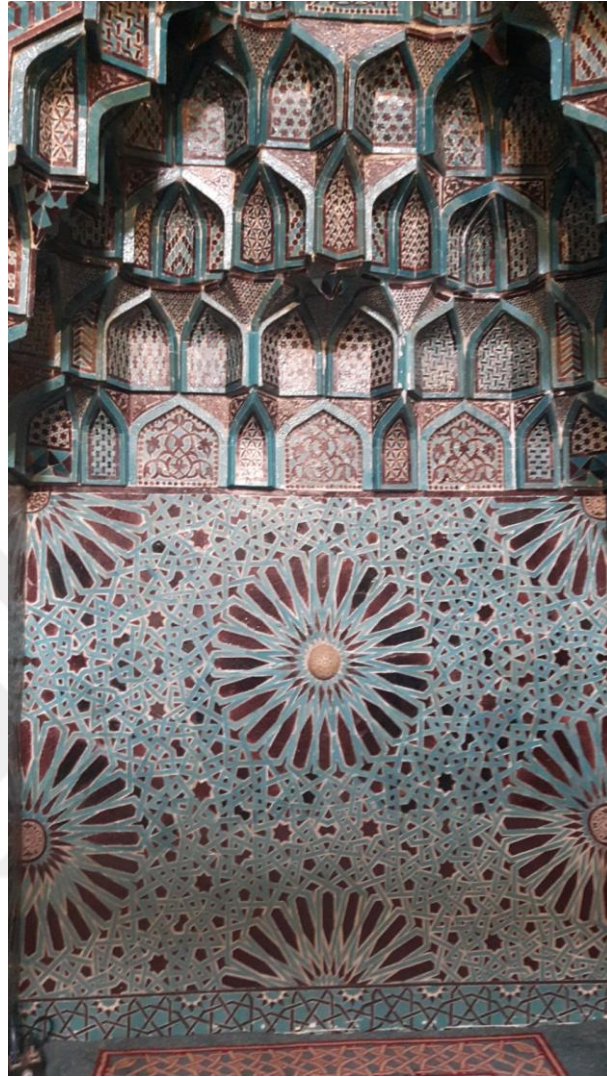


Eşrefoğlu Cami Selçuklu taç kapılarının, camilerinin ve sanatının üslubunu sürdürmektedir. Mühr-ü Süleyman motifi caminin çini malzeme ile mozaik tekniği uygulanarak yapılan mihrabının mukarnasına işlenmiştir (Türel, 2006: 109; Aslanapa, 1973: 74). Yedi kollu yıldız motifinin de olduğu mihrapta firuze ve lacivert renklerin ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir (Fotoğraf 32-33).

Fotoğraf 32- Mihrapta Mühr-ü Süleyman Motifli Çini Süsleme. 1297. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Cami.



Fotoğraf 33- Mihrapta Yedi Kollu Yıldız Motifli Çini Süsleme. 1297. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Cami.



Karakoyunlu'lara ait Tebriz'deki Gök Mescid süslemelerine baktığımızda Mühter-i Süleyman motifi, büyük kubbelerin iç yüzeylerini bezemektedir. Söz konusu süslemeler yazmalardaki tezhipli şemseleri çağrıştırmaktadır ve bu dönemde kitap sanatları ile yapı dekorasyonu birbirini çok açık etkilediği söylenebilir (Fotoğraf 34). (Doğan ve Doğanay, 2017: 661; Atılgan, 2000: 46).

Fotoğraf 34- Tebriz Gök Mescid Kubbesinde Mühr-ü Süleyman Motifi (Doğan ve Doğanay, 2017: 679).



3.4. Osmanlı Dönemi

Türk Sanatı, Türk sanatçısının olaylara bakış açısına göre şekillenmiş, duygularını ifade ettikleri bir alan olmuştur. Tarihî süreç içerisinde Türkler, yaşadıkları coğrafyalara pek çok sanat eseri kazandırmıştır. Hunlar, Göktürkler, Uygurlar, Karahanlılar, Gazneliler, Selçuklular etkileşim içinde oldukları kültürel miraslarını birbirlerine aktarmışlardır. Hüküm sürdükleri coğrafyanın yerel özelliklerini sentezleyerek Türk Sanatını geliştirmişlerdir (Talas ve Aksoy, 2006). Osmanlılar da büyük bir titizlik içinde icra ettikleri sanatlarıyla milli kültürümüze çeşitlilik getirmişlerdir. Tüm bu oluşumların yukarı da bahsedilen özelliklerin bir devamı niteliğinde olduğu söylenebilir.

Göçebe bozkır hayatı yaşayan Türk topluluklarının yapılan bilimsel çalışmalarla ve bulunan kanıtlarla sanatla ilişkileri netleşmektedir. Uygurlar Türk toplulukları içinde sanat adına bir üsluba ismini veren topluluklardan biridir. “Uygur Resim Sanatı” adı verilen sanat Selçuklularla Anadolu’ya girmiş, Osmanlı minyatür sanatında uygulanmaya devam etmiştir. Uygurlar Budizm’i benimsedikleri için, Budizm’le ilişkili birçok desenden ilham alarak sanatlarında kullanmışlardır. Bunlardan biri de sekiz kollu yıldızdır. Bu yıldız motifinin Buda’nın sekiz felsefesinin yansıması olduğu söylenebilir (Kuru, 2006: 9).

Osmanlı sanatında ağırlıklı olarak taş, ahşap ve çini-seramik malzemeye uygulanmış olan Mühr-ü Süleyman sembolü çini sanatında mozaik tekniği yerine tek

renkli sır altı tekniğine bırakmış, Selçuklu geleneği ise ahşap malzeme de genellikle devam etmiştir. Osmanlı sanatında mezar taşında, sandukada, kemer tokasında, tütün tabakası, sini, kaftan ve sancakta Mühr-ü Süleyman motifinin yer aldığını görmekteyiz. İki eşkenar üçgenin zıt yönde iç içe geçmesi sonucunda oluşan Mühr-ü Süleyman sembolü olan altı kollu yıldız motifi Anadolu Türk Sanatında birçok malzemeye uygulanan, değişik içsel anlamlar taşıyan bir motiftir (Türel, 2006: 10).

Toplumların geçmişinde belki de en önemli olgulardan biri de o toplumun sanat anlayışıdır. Sanat anlayışının çok geniş bir alanı kapsadığı malumdur. Bu kapsamın içinde toplumun kendi atalarına gösterdiği saygının göstergesi olan mezarlar da gelmektedir. Özellikle Orta Asya toplumlarının ölümden sonraki yaşam düşüncesinden doğan kurgan geleneği İslam'ı kabul ile birlikte anıtsal mezarlar yapılmıştır. İslam düşüncesinin çok geniş toplumlar tarafından kabulüyle birlikte eski bazı gelenekler mezar geleneğini etkiledikleri bilinmektedir. Anadolu'nun her tarafında bu tür anıtsal mezarlar yapıla gelmiştir. 18 ve 19. yüzyıllarda Bingöl ili Kiğı ilçesi Bağlarpınar Köyü'nde yapılan mezarların süslemelerinde, daire içinde yıldız ve Mühr-ü Süleyman motifi süsleme motifi olarak kullanılmıştır. Özellikle kitabenin olduğu baş şahidenin boşluk kısımlarına ve sanduka yan yüzeylerine yapılan bu süsleme özelliği Anadolu İslam mimarisinin en fazla kullanılan öğelerinden biridir. Mühr-ü Süleyman sembolü taş malzeme ile oyma tekniği uygulanarak işlenmiştir (Fotoğraf 35-36). (Ertekin ve Butasım, ?: 1).

Fotoğraf 35- Mirliva Muhammed Bey Camisi Haziresindeki Safiye Hanım Mezarı. Bingöl İli Kiğı İlçesi Bağlarpınar Köyü (Ertekin ve Butasım, ?: 18).



Fotoğraf 36- Mirliva Muhammed Bey Camisi Haziresindeki Feyzullah Bey Sandukası. Bingöl İli Kiğı İlçesi Bağlarpınar Köyü (Ertekin ve Butasım, ? : 17).



Yıldız motifli metal örneklere baktığımızda, metal süslemeciliğinde, metali işlevsel bir araca veya bir süs ögesine dönüştürürken, ondan estetik bir güç yaratmak, Türkler için Orta Asya'da çok eski tarihlerden beri önemli bir uğraş olduğunu ve Orta Asya'daki kazılardan elde edilen bulgular, günlük yaşamda kullanılan en basit kap kacakta bile bu estetik kaygının gözetildiğinin belgelendiğini görmekteyiz (Tuluk, 2008: 30).

Kemer tokası örneklerinde, yüzeyin kabartma desenlerle süslendiği ve kabartma telkâri ile yapıldığı görülmüştür. Renkli taş işçiliği (mineli süsleme) karşılaşılan bir başka süsleme tekniğidir (Fotoğraf 37-38).

Fotoğraf 37- Mühr-ü Süleyman Motifli Kemer Tokası. Konya Etnografya Müzesi. Env. No: 1681.



Fotoğraf 38- Mühr-ü Süleyman Motifli Kemer Tokası. 19. Yüzyıl Yalvaç Müzesi.



Tütün tabakası ve sini örneğinin göbeğine Mühr-ü Süleyman sembolünün işlendiği görülmektedir. Tütün tabakası ve sini örneklerinde metallerin üzerine süslemenin kazıyarak derin çizgilerle yapıldığı kazıma tekniği kullanılmıştır. Tütün tabakasında zincir ve kemer tokalarında gümüş, bafun ve bakır gibi metal malzemelerin kullanıldığı görülmüştür (Fotoğraf 38-39-40).

Fotoğraf 39- Mühr-ü Süleyman Motifli Tütün Tabakası. 19. Yüzyıl . Yalvaç Müzesi.



Fotoğraf 40- Mühr-ü Süleyman Motifli Bakır Sini. 19.Yüzyıl. Beyşehir Ceylanlar Antika.



Fotoğraf 41- Mühr-ü Süleyman Motifli Bakır Sininin Detayı. 19.Yüzyıl. Beyşehir Ceylanlar Antika.



Yıldız motifli ahşap örneklere baktığımızda, ahşap süslemeciliğinde İslam sanatına özgü süsleme yöntemlerinden biri olan, künde kari tekniğinin kullanıldığı görülmektedir (Fotoğraf 42-43).

Fotoğraf 42- Beş ve On İki Kollu Yıldız Motifli Tavan Göbeği. 19. Yüzyıl. Konya İnce Minareli Medrese (Taş ve Ahşap Eserler) Müzesi.



Bursa Yeşil Cami Çelebi Sultan Mehmed tarafından yaptırılmıştır. İmar Hacı İvaz bin Ahi Bayezid'dır. Caminin ahşap işlerini Tebrizli usta Ali bin İlyas Ali yaptırmıştır. Osmanlı ahşap işçiliğinin önemli örneklerinden birisidir. Süslemeleri çok kalitelidir. Karağaçtan yapılmıştır (Fotoğraf 43). (Ersoy, 1993: 19; Demiriz, 1979: 377).

Fotoğraf 43- Mühr-ü Süleyman Motifli Ahşap Süsleme . 1419-1424. Bursa Yeşil Cami Kapısının Orta Panosunun Detayı (Ersoy, 1993: 130).



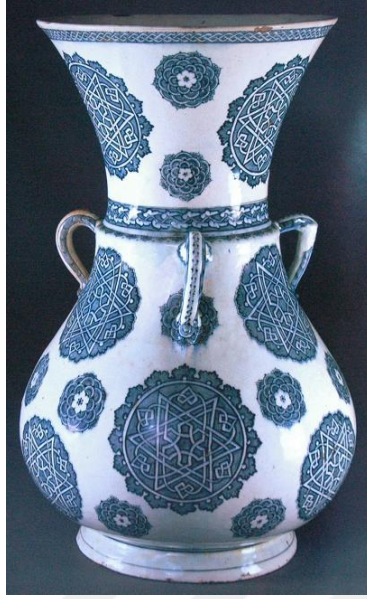
Ankara Ahi Elvan Camisi minberi ağaç işçiliğinin güzel örneklerinden birisidir. Ceviz ağacından yapılmıştır. Bugün harap durumda olan minberin aynalık kısımlarında taklit künde-kârî tekniği ile yapılan bazı parçaların dökülmüş olduğu görülmektedir. Yan aynalıklara altıgenler, yıldızlar ve baklava şekillerinden oluşan geometrik bir kompozisyon düzeni hakimdir (Fotoğraf 44). (Ersoy, 1993: 15, Demiriz, 1979: 174).

Fotoğraf 44- Minber Aynalığının Detayında Dört Kollu Yıldız Motifli Ahşap Süsleme. 1413. Ankara Ahi Elvan Camisi (Ersoy, 1993: 130).



14. yüzyılda Osmanlı seramik sanatında form, desen, renk, teknikler ve beyaz hamurlu çinilerde Mühr-ü Süleyman motifini cami kandili kompozisyonlarında görebilmekteyiz (Fotoğraf 45). (Yılmaz, 2010: 42).

Fotoğraf 45- Mühr-ü Süleyman Motifli Cami Kandili. 14. Yüzyıl. İznik (Yılmaz, 2010: 91).



Geometrik motiflerden yıldız motifinin bulunduğu yerler arasında sekiz ya da on kollu yıldızdan gelişen geçmelere genellikle tabak yüzeylerinde de rastlanmaktadır (Fotoğraf 46). (Yolal, 2007: 41).

Toprak (seramik-çini) kolay biçimlendirilen ve yaygın bulunan kilden kapacak, heykel, lahit ve mimari öğelerin yapımına hemen hemen bütün kültürlerde rastlamak mümkündür. İncelenen örneklerde; desen, şeffaf sırrın altında koyu mor, mor turkuaz ve siyahla renklendirilerek, sıraltı tekniğinin kullanıldığı görülmüştür (Fotoğraf 46-47).

Fotoğraf 46- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Tabak, 18. Yüzyıl İkinci Yarısı (Yolal, 2007: 41).



Fotoğraf 47- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Küp. XVIII – XIX. Yüzyıl. Konya Karatay Medresesi Çini Müzesi.



Yıldız motifi düzenlemeleri Türk-İslam Mimari süslemelerinde yaygın olarak kullanılmakta ve Erken Dönem Osmanlı camilerinde, mihraplarda ve misafirhane olarak yapılan tabhane mekânlarında karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan Edirne Yıldırım Camisi tabhane mekânlarındaki ocakların ve (Aybek, 2011: 29) Edirne Şah Melek Camisi mihrabı köşelik kısmında zikzak çizgilerin meydana getirdiği beş, sekiz ve on iki kollu yıldızlar örnek olarak görülmektedir (Fotoğraf 50). (Aybek, 2011: 111).

Alçı süslemeleri örneklerde, beş, sekiz ve on iki kollu yıldız motifleri kalıplama tekniğinde yapılmıştır. Ocağın kenar bordürleri ve ocak panosunun yüzeyi yüksek kabartma, panoyu çevreleyen bordürler alçak kabartma olarak süslenmiştir (Fotoğraf 48-49-50). (Aybek, 2011: 99; Karaçağ, 2006: 94).

Fotoğraf 48- Güney Tabhane Mekânında Bulunan Ocak Kemerinin Üstünde Yer Alan Panonun Genel Görünüşü. 1399-1400. Edirne Yıldırım Camisi (Aybek, 2011: 178).



Fotoğraf 49- Güney Tabhane Mekânında Bulunan Ocak Kemerinin Üstünde Yer Alan Panonun Detayı. 1399-1400. Edirne Yıldırım Camisi (Aybek, 2011: 178).



Fotoğraf 50- Mihrap Köşelik Kısımında Beş, Sekiz Ve On İki Kollu Yıldız Motifi.1429. Edirne Şah Melek Camisi (Aybek, 2011: 186).



Yıldız motiflerini kumaşlarda da görebilmekteyiz. 15. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlayan ve 16. yüzyıl Osmanlı saray kumaşlarında sıklıkla adını duyduğumuz ve saray atölyelerinden özel olarak dokutulan kadife kumaşlardan çatma, incelenen örnekte zemini krem renkte olup, sarı renkte klaptan ile dokunmuş madalyonlar içerisinde yer alan yıldız motifinden oluşmaktadır. Topkapı Müzesi koleksiyonunda yer alan ve 17. yüzyılda I. Ahmed'e ait kısa kollu bu kaftan örneğinde yer alan yıldız motifi aynı zamanda Süleyman'ın mührüdür (Fotoğraf 51-52). (Özcan, 2009: 146).

Fotoğraf 51- I. Ahmed'e Ait Kaftan. 17. Yüzyıl. Topkapı Sarayı Müzesi Koleksiyonu. Env. No:13/264 (Özcan, 2009: 153).



Fotoğraf 52- Çatma kumaşı örneği. Env. No: 13/264 (Özcan, 2009: 154).



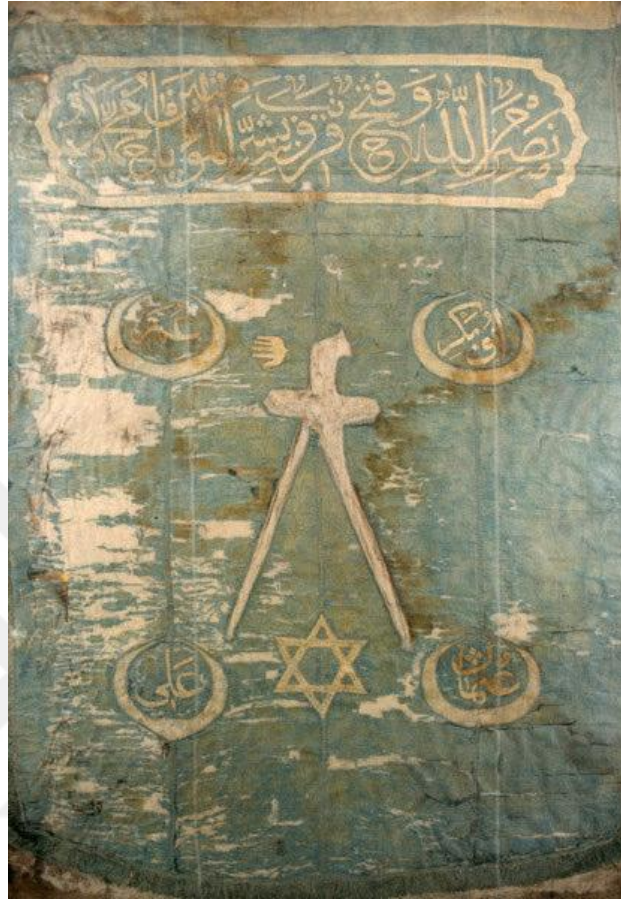
Osmanlı'da saray için üretilen kumaşlarda sekiz kollu yıldız ve stilize edilmiş çiçek biçimli yıldız formlarını da görmekteyiz. Boyut: 62X51 cm. tezgâh eni: 64,7 cm. olan kadife kumaş Moskova Kremlin Askeri Müzesi'nde korunmaktadır (Fotoğraf 53). (Kuru, 2006: 28).

Fotoğraf 53- Sekiz Kollu Yıldız Motifi İle Dokunmuş Kadife Kumaş. 17.Yüzyıl. Kremlin Askeri Müzesi – Moskova. Env. No: TK-531 (Kuru, 2006: 32).



Barbaros Hayrettin Paşa'nın Sancağında “Barbaros Sancak” Mühr-ü Süleyman sembolü yer almaktadır. Sancak kendinden desenli ve yeşil renk ipeklidir. Yeşil ipek üzerine beyaz ipek kumaşla yazı ve şekiller applike edilmiştir. Üzerine Fetih süresi, dört İslam halifesinin ismi zülfikârlı kılıç, üçlü teslis, pençe (el şekli) ve Mühr-ü Süleyman formundaki altı kollu yıldızın işlendiği görülmektedir (Fotoğraf 54). (<http://www.turkkorsanlari.com/resim/sancakbarbaros.htm>).

Fotoğraf 54- Barbaros Hayrettin Paşa'nın Mühr-ü Süleyman Sembolü İşlenmiş Sancağı. 1534-1546
(M), 940-953 (H) İstanbul Deniz Müzesi. Env. No: 2964
(<http://www.turkkorsanlari.com/resim/sancakbarbaros.htm>).



Türk halı sanatında da geometrik üslup olarak anılan yıldızlı formlar sekizgen, on ve on iki kollu olarak karşımıza çıkmaktadır. Selçuklu Dönemi'nde Türk halı sanatı altın çağını yaşar. Osmanlı Dönemi halı sanatında yıldız biçimleri “Yıldızlı Uşak, Madalyonlu Uşak” gibi kesin isimlerle tanınmaya başlayacaktır. İslam tarihçileri tarafından ‘sonsuz’luğun simgesi olarak görülen kompozisyonlar, Orta Asya Türk Sanatında da karşımıza çıkmakta ve daha o dönemde Türklerin sonsuzluk kavramıyla tanıştığı kabul edilmektedir (Kuru, 2006: 27). Kısa ve uzun kenarlarında sekiz kollu yıldız motiflerinin bulunduğu Osmanlı Dönemi'ne ait halı kompozisyonu ile de sonsuzluk mesajı verdiği görülmektedir (Fotoğraf 55).

Fotoğraf 55- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Halı. XVIII – XIX. Yüzyıl. Ankara Vakıflar Halı Müzesi.
Env. No: 48.06.17 (Ertem,2009: 56).



17. yüzyıldan bir diğer örnek, büyük sekizgen formda ve on altı kollu yıldız şeklini almış halıdır. Halının uzun ve kısa kenar bordürlerinin yüzeyinde sekizgen şekiller açık-koyu mavi ve kırmızı renkte çiçek motifleriyle çevrelenmiştir (Aslanapa, 2005: 148). Oldukça parlak renklerle dokunmuş kahverengi zeminli halının bazı yerlerinin kopmuş bazı yerlerinin ise oldukça yıpranmış olduğu göze çarpmaktadır (Fotoğraf 56).

Fotoğraf 56- Holbein Tipi Halı, On Altıgen Yıldız Madalyonlu, 17. Yüzyıl Sonu. İstanbul.
TİEM(Aslanapa, 2017: 96).



Yıldız motifini zili dokuma tekniğinde yapılan bir çanta örneğinde de görmekteyiz. Sarı, turuncu, siyah, bordo, kahverengi ve lacivert renklerinin kullanılarak yapıldığı torbada lila ve açık mavi renkleriyle püskül yapıldığı görülmektedir (Fotoğraf 57).

Fotoğraf 57- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Dokuma Torba, 19. Yüzyıl. Beyşehir Ceylanlar Antika.



Osmanlı sanatında 16, 17 ve 18. yüzyılın klasik stilize çiçek motiflerinin Anadolu halk sanatında, genç kızların çeyiz sandıklarında yıldız motifinin kanaviçelere, örgülere, işlemlere, yazmalara değişik biçimlerle girdiğini görmekteyiz (Kuru, 2006: 28). Halk sanatının örneklerinden biri de aşağıda görselini gördüğümüz Yalvaç Müzesi'ndeki çoraptır. Sarı renkte yıldız motifi bu örnekte çorabın burun kısmını süslemiştir. Yıldız sembolü de kırmızı, beyaz ve mavi zikzak düzende yıldız motifine eşlik etmiştir (Fotoğraf 58).

Fotoğraf 58- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Çorap. 19.Yüzyıl. Yalvaç Müzesi.



Yıldız motifinin örgü-dokuma işlemlerde de yapıldığını müzelerdeki örneklerden görmekteyiz. Konya Etnografya Müzesi'nde bulunan eldivende; siyah, sarı, pembe ve krem renkleri kullanılmış ve sekiz kollu yıldızların da eldivenin üst yüzüne karşılıklı olarak üçer tane sıralandığı örnekte görülmektedir (Fotoğraf 59).

Fotoğraf 59- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Eldiven. 19. Yüzyıl. Konya Etnografya Müzesi Env. No: 2256 19.



Anadolu halk sanatında, genç kızların çeyiz sandıklarında kanaviçelere, örgülere, işlemlere, yazmalara yıldız motifinin değişik biçimlerle girdiğini görmekteyiz (Kuru, 2006: 28). Aşağıdaki yazmada sarı, kahverengi, turuncu ve beyaz renkleriyle üç boyutlu olarak tasarlanan sekiz kollu yıldız motifini görmekteyiz.

Fotoğraf 60- Sekiz Kollu Yıldız Motifi İle Yapılmış Oya (Kuru, 2006: 28).



Peşkir olarak adlandırılan “Yıldızlı Gece” isimdeki işleme de turuncu, yeşil, sarı ve mor renkleriyle renklendirildiği, hesap işi tekniği ile işlendiği görülmüştür (Fotoğraf 61-62).

Fotoğraf 61- Yıldız Çiçeği Motifli “Yıldızlı Gece” İsimli İşleme. Konya Etnografya Müzesi.



Fotoğraf 62- Yıldız Çiçeği Motifli İşlemenin Detayı.



3.5. Günümüz Uygulamalarındaki Geleneksel ve Çağdaş Tasarımlar

Geleneksel sanatlarımızın temel öğelerinden olan taş, metal, ahşap, çini-seramik ve tekstile uygulanan geometrik, bitkisel ve hayvansal unsurlar içeren motifler, takı gibi aksesuarlara farklı malzeme ve tekniklerle yorumlanabilmektedir. Bunlardan bir tanesi “Kültürel Temalı Turistik Ürün Tasarımı” olarak düşünülüp tasarlanan sekiz kollu yıldız motifli kolyedir. Eskiz çalışmalarında Mine Erberk’in “Çatalhöyük’ten Günümüze Anadolu Motifleri” isimli kitabında bulunan yıldız motiflerinde tüm detaylar dikkate alınmıştır. Fikir oluşturabilecek ve çıkış noktası sayılabilecek eserlere öncelik verilmiştir. Bütüne yani tasarıma ulaşmak için eskizlerden faydalanılmıştır. Selçuklu yıldızı gümüş metal, deri ip, firuze taş ve kapama malzemeleriyle kesme tekniğinde, Konya’da kuyumcu atölyesinin birinde üretimi yapılmıştır (Fotoğraf 63).

Fotoğraf 63- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Kolye. 2016. (Hülya Kop Koleksiyonu).



Geçmişte işlev odaklı olarak kullanılan, bugün ise müzelerde ve özel koleksiyonlarda rastladığımız peşkirler, az da olsa kırsal kesimlerde yapılmaya devam etmektedir. Sekiz kollu yıldız motifi işlemlerde sayılarak yapılan tekniklerden olan muşabak ve mürver tekniği ile yeşil ve mavi tonlarında kullanılan ipek ipliklerle işlenmiş peşkir, günümüzde üretilenlerden bir örnektir (Fotoğraf 64). Eskiden çoğunlukla kadınların üretim alanına giren ve kullanılan bu tekstil ürünü, kıyafeti koruma özelliğinin yanında el ve yüz silmeye yaramaktadır. Günümüzde

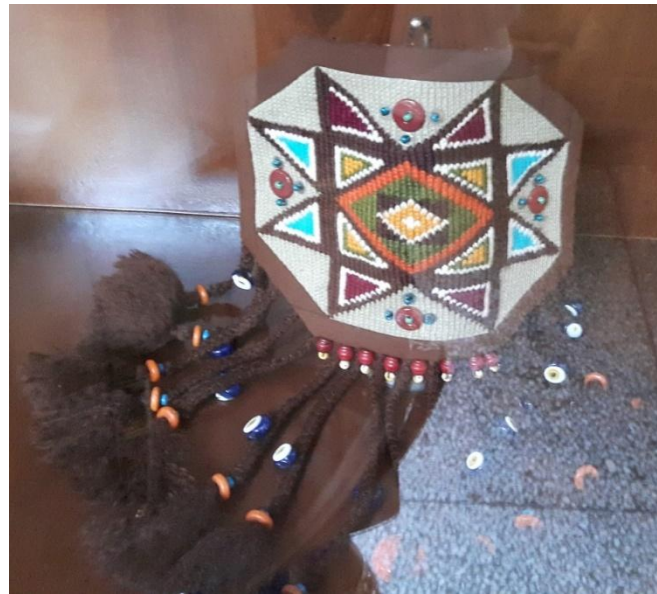
esas kullanım özelliğiyle yer bulamasa da gelecek kuşaklara aktarılması ve sürdürülebilmesi açısından yeniden üretilmesi önem kazanmaktadır.

Fotoğraf 64- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Peşkir. 2016. Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü.



Yıldız motifine örgü işlerinde de sıkça rastlanmaktadır. Bir duvar süsü olarak tasarlanmış örnekte; kahverengi, bordo, beyaz, turkuaz, sarı, turuncu, yeşil ve krem renklerdeki yün ipinin kullanıldığı göze çarpmaktadır. Düğme, nazar boncuğu gibi hazır malzemelerle süslenmiş; belik örgü ve püsküller kullanılarak yapılmıştır (Fotoğraf 65). Bir diğer örnek ise, yün iplikle yapılmış, gri, bordo ve beyaz renkler kullanılarak üzerinde sekiz kollu yıldız motifleri ile süslenmiş hırkadır (Fotoğraf 66). Örgü tekstil alanına giren, elle ve makine ile yapılabilen, bir tekniktir. Sekiz kollu yıldız hırkanın kollarına ve ön kısmına tekrar edilerek yerleştirilmiştir.

Fotoğraf 65- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Nazarlık. 2018. Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü.



Fotoğraf 66- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Hırka. 2017. Eskişehir Kırka Kıvanç Kapancıoğlu.



Ev tekstilinde sıklıkla kullanılan koltuk kırlentlerinde de yıldız motifi kullanılmaktadır. Yıldız motifi etamin kumaş üzerine sarı renkte yün iplikle kare şeklinde bir kompozisyon ile sıralanarak işlenmiştir (Fotoğraf 67).

Fotoğraf 67- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Kırlent. (2014). 40x40. Eskişehir Beylikova Yasemin Gerede.



Konar-göçer toplumlar doğa ile iç içe bir yaşam tarzına sahip olduklarından dokumacılık sanatında oldukça fazla üretim yapmışlardır. Günümüzde bu tarz dokumacılık az sayıda usta tarafından yapılmaya çalışılmaktadır. Bunlardan biri de Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü'nde sergilenmektedir. Dokuma giyside atkı

ipliklerinin çözümlü iplikleri arasından bir alt ve bir üst atılarak kilim tekniğinde dokunduğu, malzeme olarak yün kullanıldığı, sarı, mor, pembe, mavi, yeşil, siyah, krem ve turuncu renklerinin olduğu tespit edilmiştir (Fotoğraf 68).

Fotoğraf 68- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Dokuma Giysi. 2016. Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü.



Fotoğraf 69- Yıldız Motifli Dokuma Giysinin Detayı.



Selçuklu on kollu ve beş kollu yıldız motifleri metal ve ayna kullanılarak, iç mekân tasarımlarında özellikle duvarlarda dekoratif süs nesnesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fotoğraf 70- Duvar süsü. 2018. 30x30cm. (duvuu@duvuu).

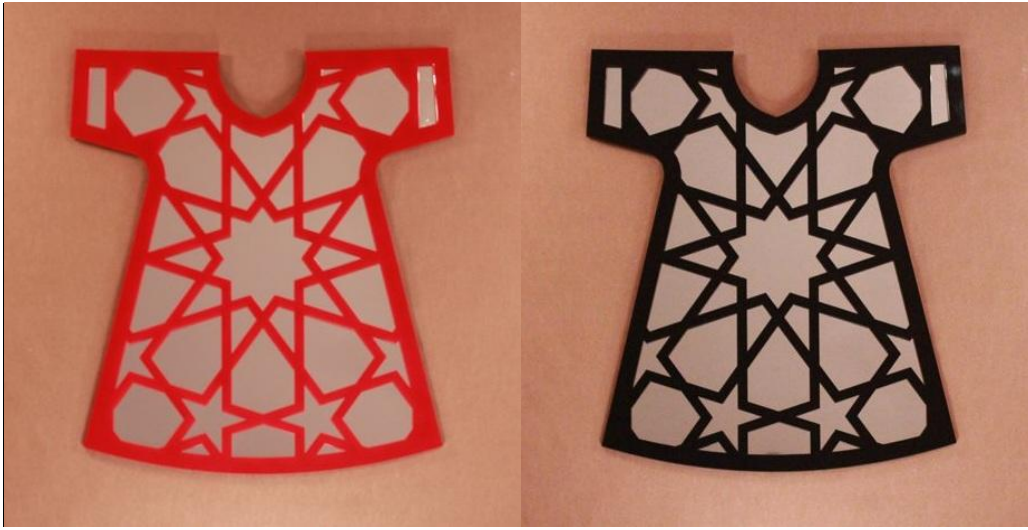


Selçuklu on kollu ve beş kollu yıldız motiflerinin görüldüğü bir diğer örnek, sarı ve siyah renklerde metal ve ayna kullanılarak yapılmış kaftan biçimindeki dekoratif objedir. Objenin alt ucu uzun bir püskül ile tamamlanarak modern bir görünüm verilmeye çalışılmıştır (Fotoğraf 71). Bu örneğin bir benzeri, yine kırmızı ve siyah renklerde, cam ve ayna kullanılarak tasarlanmış kaftan şeklindeki dekoratif nesnede görülmektedir (Fotoğraf 72).

Fotoğraf 71- Duvar süsü. 2018. 20x21 cm. (duvuu@duvuu).



Fotoğraf 72--Dekoratif Kaftan Nesnesi. 2018. 45x50 cm. (duvuu@duvuu).



Sekiz kollu yıldız formu içerisinde Selçuklu Dönemi'nin simgesi haline gelmiş çift başlı kartalın bulunduğu eser, cam sanatının günümüze uyarlanmış bir örneğidir (Fotoğraf 73).

Fotoğraf 73- Dekoratif Obje. 2019. Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü.



Selçuklu Kubadabad Sarayı'nda bulunan çinilerden biri olan bağdaş kurarak oturmuş, iki elinde balık tutan, açık mavi tonlardaki sekiz kollu yıldız içerisinde yerleştirilmiş insan figürü, günümüzde bilgisayarlı makinalarda işlenerek modern tasarımlarla yaşatılmaya çalışılmaktadır. Aşağıda yer alan pano örneği de bu amaçla yapılmış bir örnektir. Figürün mavi renkteki giysisi kırmızı çintemani motifiyile süslenmiştir. Elinde tuttuğu stilize balık motiflerinin etrafı iki yeşil bitki ile çevrelenmiştir (Fotoğraf 74).

Fotoğraf 74- Çini Pano. 2019. 45x45. 2019. Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü.



Yıldız motifinin kullanıldığı bir diğer örnek, tezhip çalışmasında görülmektedir. Örnekte üç tane yan yana dizilmiş sekiz kollu yıldız motifi bulunmakta; yıldızın içi küçük beyaz renkte çiçek motifi ve yeşil renkte bitkisel motiflerle doldurulmuştur. Çiçek ve yaprakların etrafında siyah renkle konturlanmıştır. Ortadaki yıldızın merkezinde beyaz renkte lületaşından yapılmış çiçek motifi kullanılmış; her iki taraftaki yıldızın içi de yine lületaşından yapılmış yaprak motifi ile süslenmiştir (Fotoğraf 75).

Fotoğraf 75- Tezhip Pano. 2019. 50x30. Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü.



5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

“Türk Süsleme Sanatı Tasarımlarında Yıldız Motifi” olarak belirlenen tezde, yıldız motifine ilişkin yazılı kaynakların taranmasıyla elde edilen bilgiler, görsel örneklerle desteklenerek konu irdelenmiştir.

Değerlendirme sonrası araştırmada ortaya çıkan sonuçlar şöyledir;

Yıldız motifinin Anadolu’da taş, metal, ahşap, çini-seramik pişmiş toprak örneklerinde, tekstil (halı-kilim-kumaş-örgü-işleme) tasarımı uygulamaları gibi sanatlarda çeşitlilik gösterdiği bilgilerine ulaşılmıştır. Bunun yanında, diğer süsleme sanatlarından cam, kalem işi, minyatür, tezhip ve alçı süsleme sanatlarında da yıldız motifi sıkça kullanılmıştır.

İncelenen **taş örneklerden**; mihrap, mihrap nişi, mihrap dışı bordürde, cami pencere üstü, mezar şahidesi, sanduka, kabara, mezar taşı, cami mimarisindeki pano, mimari parçalar, **metal örneklerden**; sikke, kolye, duvar süsü, sini, tütün tabakası, kemer tokası, **ahşap örneklerden**; cami minber kapısı, tavan göbeği ve minber, minber aynalıği, cami kapısındaki pano **çini ve seramik örneklerden**; mihrap nişi, mihrap önü kubbesi, mihrap, duvar çinisi, tabak, kase, küp, **tekstil örneklerinden**; halı, kırlent, dokuma torba, çorap, eldiven, kumaş parçaları, nazarlık, hırka, kaftan, sancak, tığ oyası, işleme, pano, peşkir, türlerinin olduğu bilgilerine ulaşılmıştır.

Diğer süsleme sanatları örneklerinde; alçı süslemede mihrap köşelik kısmı, tabhane mekânında bulunan ocak kemerinin üstünde yer alan pano; cam örneklerinden dekoratif objede, dekoratif kaftan nesnesi; tezhip örneğinden pano, minyatür örneğinden, halı; kalem işi örneğinden mescid kubbesi türleri karşımıza çıkmıştır.

İncelenen örneklerin teknik özellikleri ise;

Taş örneklerde; fotoğraf 1’deki mihrap nişinde, fotoğraf 7’deki sandukanın yan yüzeyinde, fotoğraf 11’deki mezar taşında, fotoğraf 24-26’deki mimari parçada, fotoğraf 25’deki kabarda oyularak yapılan yüksek kabartma tekniği, fotoğraf 2’deki mihrap dışı bordürde, fotoğraf 4’teki cami pencere üstünde, fotoğraf 9’daki cami mihrabında, fotoğraf 36’daki sanduka, fotoğraf 37’deki sandukada, fotoğraf 35’deki mezar taşı oyularak yapılan alçak kabartma tekniği, fotoğraf 6’daki mezar

şahidesinde kabartma sülüs tekniği, fotoğraf 27'deki cami mimarisindeki panoda ajur tekniğinin kullanıldığı görülmüştür.

Beylikler Dönemi ahşap işçiliğinde büyük ihtimalle Selçuklu ahşap teknikleri ve geleneği sürdürülmüştür.

İncelenen ahşap örneklerden; fotoğraf 29-30-31'deki minberde ve fotoğraf 8'deki cami minber kapısında ve fotoğraf 43-44'deki cami kapısındaki panoda, minber aynalığında görülen yıldız biçimi, içi arabesk kabartmalı olan ahşap parçalarla bunları birbirine bağlayan oluklu ahşap kirişler, iç içe geçerek çivi ve tutkal kullanmadan bağlanan hakiki künde kari tekniği ile yapılmıştır. Fotoğraf 42'deki tavan göbeğinde ise çatma ve yapıştırma künde kari tekniği uygulanmıştır.

İncelenen metal örneklerden; fotoğraf 14'deki sikkede, ilk olarak kalıp içinde eritme, daha sonra önceden üzerine tasvir kazınmış sikke kalıpları aracılığı ile darp etme tekniği, fotoğraf 39-40'daki tütün tabakası ve sini metallerin üzerine süslemenin kazıyarak derin çizgilerle yapıldığı kazıma tekniği kullanılmıştır. Fotoğraf 37-38'deki kemer tokalarında, yüzeyin kabartma desenlerle süslenerek yapılan kabartma ve ince tel durumuna getirilen altını ya da gümüşü örerek ya da bir şey üzerine kakmalı bir teknik olan telkâri ile yapılmıştır. Renkli taş işçiliği (mineli süsleme) karşılaşılan bir başka süsleme tekniğidir. Fotoğraf 62-69-70'deki kolye ve duvar süslerinde, kesme tekniği ile yapıldığı görülmüştür. Fotoğraf 28'deki sarkıtın, demirlerin kesme ve birleştirilerek şekillendirildiği görülmüştür.

İncelenen çini örneklerinde; fotoğraf 15-16-32-33'deki mihrap nişi ve mihrap önü kubbesi ve mihrapta çini mozaik tekniği, fotoğraf 17-45-46-47'deki duvar çinisi, cami kandili, tabak ve küpte desen, şeffaf sırrın altında koyu mor, mor turkuaz ve siyahla renklendirilerek, sıraltı tekniği kullanılmıştır. Fotoğraf 18'deki çini kasede hamura şekil verildikten sonra astarlanıp kurutularak dekor seramiğe astarı da kazıyacak şekilde ince sivri bir aletle kazandıktan sonra fırınlanma şekli olan sgrafitto (kazıma) tekniği ile yapıldığı görülmüştür.

Tekstil (halı-kilim-kumaş-örgü-işleme) örneklerinden fotoğraf 19-20-21-22-55-56'deki halılar çift düğüm, kapalı ilme veya Gördes Düğümü (Türk Düğümü) teknikleri kullanılmıştır. Fotoğraf 68'deki dokuma giysi, atkı ipliklerinin çözümlü iplikleri arasından bir alt ve bir üst atılarak kilim tekniğinde dokunmuştur. İncelenen kumaş örneklerinde; fotoğraf 52-53-54'te, atkı, çözümlü ipliklerinin dikey açı yapacak

şekilde, birbirinin altından, üstünden geçirilmesiyle yapılan dokuma tekniği, Fotoğraf 56'daki dokuma torbada dokuma boyunca birbirine paralel çizgiler halinde yivlerin görüldüğü dokuma çeşidinde zili tekniği kullanılmıştır.

Örgü işlemeli örneklerden; fotoğraf 58-59-60-65'deki çorap, eldiven, oya ve nazarlığın tekniğinde ise, araç ile yapılan el örgülerinden, şiş örgüleri ve tığ örgüleri, fotoğraf 66'deki hırka makinede düz örgü tekniği kullanılmıştır. Eldiven ve çoraplara, ponpon ve püskül ile de süsleme uygulandığı görülmüştür.

İşlemeli örneklerden; fotoğraf 62-64'de muşabak, mürver, hesap işi ve verev sarma tekniği, fotoğraf 67'deki kırilente ise etamin üzerine kanava yapıldığı tespit edilmiştir. Fotoğraf 74'deki işlemeli çini pano, bilgisayarlı nakış makinasında dikiş tekniği ile yapılmıştır.

Diğer süsleme sanatları başlığında (alçı süsleme-cam-tezhip-minyatür-kalem işi) ise alçı süslemeleri örneklerde; fotoğraf 48-49'deki tabhane mekânında bulunan ocak kemerinin üstünde yer alan panoda ve mihrap köşelik kısmında beş, sekiz ve on iki kollu yıldız motifleri kalıplama tekniğinde yapılmıştır. Ocağın kenar bordürleri ve ocak panosunun yüzeyi yüksek kabartma, panoyu çevreleyen bordürler alçak kabartma olarak süslenmiştir.

Cam örnekte; fotoğraf 73'deki dekoratif objede, cam eşya sıcak ve hamur kıvamında iken başka renkteki cam şekillerin gömülerek yapıldığı gömme tekniği kullanılmıştır. Fotoğraf 72'deki dekoratif kaftan nesnesinde ise lazerli makinada kesme tekniği uygulanmıştır.

Fotoğraf 75'deki panoda altın veya boya ile yapılan süsleme işi olan tezhip uygulanmıştır. Fotoğraf 22'deki Fustat grubu Anadolu Selçuklu halısındaki sekiz kollu yıldızlar fotoğraf 23'de minyatür olarak, fotoğraf 34'deki Tebriz Gök Mescid Kubbesinde kalem işi uygulanmıştır.

İncelenen örneklerin malzeme özellikleri;

Taş örneklerde; fotoğraf 1'deki mihrap nişinde, fotoğraf 2'deki mihrap dışı bordürde kesme taş ve tuğla, fotoğraf 4'teki cami pencere üstünde kesme taş, fotoğraf 6'daki mezar şahidesinde, fotoğraf 7'deki sandukanın yan yüzeyinde kalker taşı, fotoğraf 9'daki cami mihrabında, fotoğraf 11'deki mezar taşında, fotoğraf 27'deki cami mimarisindeki panoda, fotoğraf 35'deki mezar taşı, fotoğraf 36'daki

sandukada taş, fotoğraf 12'deki Sivrihisar evinde tuğla, fotoğraf 24- 25-26'daki mimari parçada mermerin kullanıldığı görülmüştür.

İncelenen ahşap örneklerden; fotoğraf 8'deki cami minber kapısında, fotoğraf 42'deki tavan göbeğinde ahşap, fotoğraf 29-30-31'deki minberde abanoz ağacı, fotoğraf 43'deki cami kapısındaki panoda görülen yıldız biçimi karaağaçtan, fotoğraf 44'deki minber aynalığı ise ceviz ağacından yapılmıştır.

Metal örneklerden; fotoğraf 14'deki sikkede gümüş, fotoğraf 63-70-71'deki kolye ve duvar süslerinde bafun, fotoğraf 40'daki sinide bakır kullanılmıştır. Fotoğraf 37-38'deki kemer tokalarında, fotoğraf 39'daki tütün tabakasında gümüş, bafun ve pirinç gibi metallerin kullanıldığı görülmüştür.

İncelenen çini örneklerinde; fotoğraf 15-16- 17 mihrap, mihrap önü kubbesi, duvar çinisi, 32-33'deki mihrap nişi ve mihrap, 45'deki cami kandili, fotoğraf 46-47'deki duvar çinisi, tabak ve küpte kaolin, tebeşir, kil, kuvars gibi ham maddelerin belirli oranlarda karıştırılmasıyla elde edilen hamur, şeffaf renksiz sır, boyalar kullanılmıştır. Fotoğraf 18'deki çini kasede sarılı pembe hamur ile yapıldığı görülmüştür.

Tekstil (halı-kilim-kumaş-örgü-işleme) örneklerinden fotoğraf 19-20-21-22-55-56'deki halılarda, fotoğraf 68'deki dokuma giyside, fotoğraf 57'deki dokuma torbada yün kullanılmıştır.

İncelenen kumaş örneklerde; fotoğraf 52'deki kaftan saray atölyelerinden özel olarak dokutulan kadife kumaşlardan çatma; fotoğraf 53'deki kadife kumaş, fotoğraf 54'deki Barbaros Hayrettin Paşa'nın Mühr-ü Süleyman Sembolü İşlenmiş Sancağı ipek kumaştan yapılmıştır.

Örgü işlemeli örneklerden fotoğraf 58-59-65'deki çorap, eldiven ve nazarlık, fotoğraf 66'deki hırkada yün iplik kullanıldığı, fotoğraf 60'daki oyada ise bitkisel ip kullanıldığı görülmüştür.

İşlemeli örneklerden fotoğraf 62'de, fotoğraf 67'deki kırilentte, pamuklu iplik ve metal yassı tel, fotoğraf 74'deki işlemeli çini panoda simli ip ve pamuklu ipin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Diğer süsleme sanatları başlığında (alçı süsleme-cam-tezhip-minyatür-kalem işi) ise alçı süslemeleri örneklerde, fotoğraf 48-49'deki tabhane mekânında bulunan

ocak kemerinin üstünde yer alan panoda ve mihrap köşelik kısmında alçı kullanıldığı görülmektedir.

Cam örnekte fotoğraf 73'deki dekoratif objede, fotoğraf 72'deki dekoratif kaftan nesnesinde ise cam kullanılmıştır.

Fotoğraf 75'deki panoda tezhip için kullanılan kağıt ve boyalar, süslemesi için lüle taşı, fotoğraf 23'deki Fustat grubu Anadolu Selçuklu halısındaki sekiz kollu yıldızların minyatüründe kağıt ve boyalar, fotoğraf 34'deki Tebriz Gök Mescid Kubbesinde kalem işinde boyalar kullanıldığı görülmüştür.

İncelenen örneklerde kullanılan renkler;

Taş, ahşap ve metalin doğal rengi kullanılmıştır. Ahşaplar örnekler içerisinde fotoğraf 8'deki minber kapısında doğal rengin dışında siyah ve sarı, fotoğraf 70'deki kare duvar süsü ve fotoğraf 72'deki kaftan şeklindeki dekoratif nesnede de siyah ve sarı renklerinin kullanıldığı görülmektedir. Diğer örneklerin renklerine gelecek olursak;

Çinilerde; fotoğraf 15'deki mihrap nişinde siyah ve firuze; fotoğraf 16'deki mihrap önü kubbesinde, ağırlıklı olarak firuze, lacivert ve mor renklerde; fotoğraf 17'deki duvar çinisinde siyah, beyaz, gri, mavi, lacivert, turkuaz, kobalt mavi, krem rengi ve patlıcan moru renkleri kullanılmıştır. Fotoğraf 32-33'deki mihrapta firuze ve lacivert, 45'deki cami kandilinde ise mavi ve lacivert renkleri karşımıza çıkmaktadır.

Seramiklerde; fotoğraf 18'deki çini kasede sarı ve kahverengi; fotoğraf 46-47'deki tabak ve küpte koyu mor, mor turkuaz ve siyah kullanıldığı görülmüştür.

Tekstil (halı-kilim-kumaş-örgü- işleme) örneklerinden fotoğraf 19'deki halıda açık-koyu mavi, sarı, kırmızı, fotoğraf 20'deki halıda sarı, yeşil, siyah, kırmızı, krem, lacivert, fotoğraf 21'deki halıda beyaz, pembe, siyah, açık-koyu mavi, fotoğraf 22'deki halıda bordo, yeşil, sarı, turuncu, fotoğraf 55'deki halıda sarı, kırmızı, mavi, mor, beyaz, yeşil, fotoğraf 56'deki halıda kahverengi, kırmızı, açık-koyu mavi, sarı ve siyah, fotoğraf 57'deki dokuma torbada sarı, turuncu, siyah, bordo, kahverengi ve lacivert renklerinin kullanılarak yapıldığı, lila ve açık mavi renkleriyle püskül yapıldığı görülmektedir. Fotoğraf 68'deki dokuma giyside ise sarı, mor, pembe, mavi, yeşil, siyah, krem ve turuncu renklerinin olduğu tespit edilmiştir.

İncelenen kumaş örneklerde fotoğraf 52'deki kaftan açık-koyu yeşil, krem, fotoğraf 53'deki kumaşta sarı, kırmızı, mavi, krem, fotoğraf 54'deki Barbaros Hayrettin Paşa'nın Mühr-ü Süleyman sembolü işlenmiş sancağında yeşil ve beyaz renkler görülmektedir.

Örgü işlemeli örneklerden fotoğraf 58'deki çorapta sarı, turuncu, kahverengi, beyaz, mor; fotoğraf 59'deki eldivende sarı, siyah, pembe, krem, fotoğraf 65'deki nazarlıkta kahverengi, turuncu, krem, sarı, beyaz, turkuaz, bordo renklerini yünde, mavi, bordo ve turuncu renklerini ise boncuklarda, fotoğraf 66'deki hırkada beyaz, bordo, açık-koyu gri, kullanıldığı, fotoğraf 60'daki oyada ise sarı, turuncu, kahverengi ve pembe renklerinin kullanıldığı görülmüştür.

İşlemeli örneklerden fotoğraf 62'deki işlemenin ipliklerinde mor, turuncu, yeşil, telde sarı, fotoğraf 64'deki işlemede açık-koyu mavi, açık-koyu yeşil, fotoğraf 67'deki kırilente bordo, lacivert, turuncu, beyaz, sarı, fotoğraf 74'deki işlemeli çini panoda gümüş rengi, yeşil, açık mavi, bordo renklerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Diğer süsleme sanatları başlığında (alçı süsleme-cam-tezhip-minyatür-kalem işi)ise alçı süslemeleri örneklerde, fotoğraf 49-50'deki tabhane mekânında bulunan ocak kemerinin üstünde yer alan panoda beyaz, açık-koyu kahverengi; mihrap köşelik kısmında beyaz, turkuaz ve kırmızı renklerinin kullanıldığı görülmektedir.

Cam örnekte fotoğraf 73'deki dekoratif objede açık-koyu gri, kırmızı, mavi; fotoğraf 72'deki dekoratif kaftan nesnesinde ise kırmızı, siyah ve gri kullanılmıştır.

Fotoğraf 75'deki panoda mavi, beyaz, açık-koyu yağ yeşili; fotoğraf 23'deki Fustat grubu Anadolu Selçuklu halısındaki sekiz kollu yıldızların minyatüründe siyah, beyaz, gri; fotoğraf 34'deki Tebriz Gök Mescid Kubbesinde kalem işinde beyaz, turkuaz, kobalt mavisi ve yağ yeşili renklerinin kullanıldığı görülmüştür.

İncelenen tüm eserlerde; dört, beş, altı, yedi, sekiz, dokuz, on, on iki ve on altı yıldızların süslemelerde kullanıldığını söyleyebiliriz.

Yıldız motifinin uygulandığı örneklere tasarım perspektifinden bakıldığında; çizgi, nokta, renk, biçim, yön, ölçü, aralık, doku ve hareket öğelerinin kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca tasarımın tekrar, doluluk-boşluk, egemenlik, denge, bütünlük, ritm ve zıtlık ilkeleri de uygulanmıştır.

Eski dönemlerde toplumlar arası iletişim, günümüzdeki gibi olmadığından, motiflerde kullanılan semboller, genellikle karşı tarafa veya hayata verilen bir mesaj şeklinde okunabilir. Geleneksel Türk El Sanatlarında kullanılan motiflerle, hayat arasında bir bağlantı olduğu da düşünebilir. Anadolu insanı, yüreğinde hissettiği duygu, düşünce, inanç, gelenek, görenek, zevk ve hayal dünyasını, sanat anlayışını, motiflerle ifade ederek günümüze birçok eserler bırakmışlardır. Onlar üretimlerinde uyguladıkları her motife birer anlam yüklerken, bir bakıma onları dillendirmiştir. İnsanoğlunu zaman zaman ürkütüp korkutan, kimi zaman bolluk ve berekete sebep olmasıyla sevindirip mutlu eden olayları motiflerle sembolleştirmişlerdir. Tezimizde ele aldığımız yıldız motifini üretimlerine ve eserlerine konu etmiş ustalar ve sanatçılar, sözsüz iletişimin belki de en güzel örneklerini vermişlerdir.

Konuyla ilgili kaynakların incelenmesi sonucunda, yıldız motiflerinin geleneksel bir motif olduğu, sanatımıza oldukça güzel ve zengin bir kaynak sunduğu, hiçbir zaman değerini yitirmediği görülmüş; bu motiflerin hayatımızda önemli bir yeri olduğu ve günümüzde hâlâ uygulanacağı açıktır. Günümüz Uygulamalarındaki Tasarımlarda da hem geleneksel tasarımlarda hem de çağdaş tasarımlarda hala uygulandığını görebilmekteyiz.

İçinde bulunduğumuz toplumun geleneklerinin-göreneklerinin, inançlarının, coğrafik ve ekonomik imkânlarının, yaşam biçimlerinin simgeleştirilmiş durumları olan yıldız motifleri, geçmişten günümüze gelen süreçte geleneksellik niteliğini kazanmakta ve günümüzde taş, ahşap, metal, çini-seramik ve tekstil (halı-kilim-kumaş-örgü-işleme) sanatında kullanılmaktadır. Tezimizin son kısmında sunulduğu gibi yıldız motifleri; kolye, peşkir, hırka, kırlent, pano, nazarlık, duvar süsü, dekoratif kaftan nesnesi, dekoratif obje ve dokuma giysi gibi güncel örneklerle yer verilmiştir. Günümüz örnekleriyle geleneksel olanlar arasında karşılaştırma yapma imkanı sunan bu çalışmada yıldız motifi, bir süsleme ögesi olarak yer aldığı tüm sanat alanlarına ait süslemelere zengin bir çeşitlilik getirmiştir. Yıldız motifi tüm sanat disiplinlerinde farklı yorumlarla ve özgün olarak tasarlanmıştır.

Tezimizin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan kültürel miraslarımızdan geleneksel el sanatlarının yaşatılması ve sürdürülebilmesine katkı sağlayacağını düşünmekteyiz. Her ne kadar tasarıma verilen önem son yıllarda artmış olsa da burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus, geleneksele çağdaş yorumlar

katarken özgün değerlerini korumak olmalıdır. Yıldız motifinin geçmiş örneklerde muntazam bir biçimde sanatın her alanında nasıl kullanıldığını gördüğümüz çalışmamızda, günümüz tasarımcı ve sanatçıların da aynı hassasiyetle kadim değerlerimize sahip çıkmaları ve tasarımlarına/eserlerine bu değerleri yansıtılmaları umut edilmektedir.



KAYNAKÇA

- Akar ve Keskiner. (1978). *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*. İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş.
- Algan, Nusret. (2008). *Anadolu Selçuklu Dönemi Mimarisi Taş Yüzey Süslemelerinin İncelenmesi ve Seramik Yorumları*. Sanatta Yeterlik Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Alp, Özlem. K. (1998). *Konya ve Yöresi Kilimlerinde Semboller*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Alp, Özlem K. (2009). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Kültürel Sembollere Giriş*. (1. Basım, Ocak). Ankara. Eflatun Yayınevi.
- Anonim, (2002). 21. Yüzyıl Eğitim ve Kültür Vakfı. *Türk Kültür ve Sanatından Kesitler*. İstanbul. Lebib Yalkın Matbaası.
- Aslanapa, Oktay (1987). *Türk Halı Sanatı'nın Bin Yılı*. İstanbul : Eren Yayıncılık.
- Aslanapa, Oktay (2005). *Türk Halı Sanatının Bin Yılı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.
- Arık, Rüçkan. (2000). *Kubadabad Selçuklu Saray ve Çinileri*. Türkiye İş Bankası Yayınları. İstanbul: Mas Matbaacılık.
- Aybek, Esra (2011). *Erken Dönem Osmanlı Camilerinde Alçı Süsleme Sanatı*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Edirne.
- Baş, Gülşen (Bahar 2012). Mardin'de Türk Dönemine Ait Bilinmeyen Bir Mezar ve Mezar Taşları. *Bilig Dergisi*, 61, 32.
- Bökü, Mimar Aslı (2009). *Biçim Grameri Türetme Yönteminin Anadolu Selçuklu Geometrik Bezemeleri Üzerinde Denenmesi (Örüntü Türetme Yöntemi Olarak Biçim Grameri)*. Yüksek Lisans. Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Büyükcanga, Mehmet (25-28 Mayıs, 2008). Türk Mimarisinde Sekiz Köşeli Yıldız Motifi. 6. *Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresinde Bildiri*, 1230-1234.
- Coşkun, Metin (2010). *Konya İli İnce Minare Medresesi Müzesi'nde Bulunan Motiflerin Çağdaş Takı Teknikleri'nde Uygulanması*. Yüksek Lisans. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çetin, Yusuf (2015). Ağrı Mezar Taşlarında Form ve Bezeme Unsurları. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 40 (87-105).
- Çetin, Yusuf (2017). Türk-İslam Bezeme Sanatında Gamalı Haç (svastika) İle Çarkıfelek Motiflerinin Köken ve İkonografik Anlamları Üzerine Bir Değerlendirme. *Social Sciences Studies Journal*. (3) 353-365.

- Doğan, Belkıs ve Doğanay, Aziz (2017). Akkoyunlu ve Karakoyunlu Devletlerinde Mimarî ve Sanat Üslûbu Üzerine Bir Değerlendirme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 6 (1). 661
- Erbek, Güran. (1986). *Anadolu Motifleri Sergisi*. İzmir. İzmir Alman Kültür Merkezi.
- Erbek, Mine. (2002). *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Ersoy, Ayla (1993). *XV.Yüzyıl Osmanlı Ağaç İşçiliği*. İstanbul. Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Matbaa Birimi.
- Ertekin, Mehmet Z. ve Butasım, Nebi (.) İslam Süsleme Sanatının Mezar Taşlarına Yansıması; "Bingöl Örneği".
- Ertem, Figen B. (2009). *Dokumalarda ve Takılarda Görülen Nazar Motifleri*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güler, Ö. Kutay (2012). *İç Mimarlık Programları Temel Sanat/Tasarım Dersi Kapsamında Öğrencilerin Görsel Algı Beceri Seviyelerinin Değerlendirilmesi*. Sanatta Yeterlik Tezi. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.
- Kardeşlik, Selman (2012). *Doğu Minyatürlerinde Tasvir Edilen Selçuklu Halıları* Vakıf Restorasyon Yıllığı Sayı: 4
- Kılıç, Hüsnâ (2015). *16-18. yy Osmanlı Minyatürlerinin Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi ve Çağdaş Yorumları*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kuru, Ayşin D. (2006). *Geleneksel Motiflerin Kimliklerini Kaybetmeden Yeni Tasarımlara Dönüşmeleri*. Yüksek Lisans Eser Metni, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Mülayim, Selçuk (1983). *Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler (Selçuklu Çağı)*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Mülayim, Selçuk (2008). *Sanat Tarihi Metninin Oluşumu. Araştırmacıya Notlar*. İstanbul.
- Okur, Ömer (2011). *Kayseri Anadolu Selçuklu Dönemi Camilerinde Geometrik Bezemeler (Taş Tezyinat)*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Orhon, B. İstifoğlu (2016). Temel Tasarım Eğitimi İlkeleri ve Ders Uygulama Örneği. *II. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi*, Ağrı.
- Önder, Mehmet (1998). *Antika ve Eski Eserler Kılavuzu*, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özcan, Seda (2009). *Topkapı Sarayı Müzesi'nde Bulunan 17. Yüzyıl Padişah Kaftanlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Öztürk, Bahadır (2011). *Türk Ve İslam Eserleri Müzesi'nde Bulunan Anadolu Selçuklu Dönemi Halılarının Tasarım Özellikleri Ve Restitüsyon Çalışmaları*. Sanatta Yeterlik Tezi Güzel Sanatlar Enstitüsü. İzmir.
- Saylan, Abdülkadir (2014). *Artuklu Dönemi Camilerindeki Bezemeler*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Sevindik, Mikail. (2016). *Rüstem Paşa Bedesteni'nin Geleneksel El Sanatları Açısından Önemi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Talas, Mustafa ve Aksoy Numan D. (2006). Osmanlı Süsleme Sanatlarının Türk Kültür Tarihi Ekseninde Değerlendirilmesi. *TÜBAR (Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi (-XIX-Bahar))*.
- Tuna, Serdar (2003). *Sanat Eğitimi Bölümlerinde Tasarım İlke ve Elemanlarının Bilgisayar Teknolojisi Yardımı İle Uygulanması*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tuluk, Hasan (2008). *Türk Süsleme Sanatları İçinde Metal Sanatı*. Milli Eğitim Bakanlığı yayınları. İstanbul.
- Türel, İdil (2006). *Türk Sanatında Altı Köşeli Yıldız*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Ulu, Ebru (2009). *İslami Geometrik Örüntü Türetimi Amaçlı Bir Biçim Grameri Modeli*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Yılmaz, Aslı (2010). *Geleneksel İznik Çini Dekorlarında Kullanılan Motifler ve Kişisel Motifler*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Yolal, Ceren Atay. (2007). *Başlangıcından Günümüze Kütahya Çinileri ve Çini Motiflerinin Seramik Yüzeylerde Yorumlanarak Uygulanması*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

<http://www.turkkorsanlari.com/resim/sancakbarbaros.htm> 12.12.2018

<http://www.eskisehirkulturturizm.gov.tr>

(duvuu@duvuu).

GÖRSEL KAYNAKLAR

Fotoğraf 1- Kible Duvarı Doğu Ucundaki Mihrap Nişi. H. 624 - M. 1224. Diyarbakır Silvan Ulu Camî (Saylan, 2014: 67).

Fotoğraf 2- Ulu Camî Mihrabı Dış Bordürü. H. 601 - M. 1204. Mardin Kızıltepe (Saylan, 2014: 112).

Fotoğraf 3- Ulu Camî Mihrabı Dış Bordürü. H. 601 - M. 1204. Mardin Kızıltepe /Saylan, 2014: 100).

Fotoğraf 4- Ana Mekân Kuzey Cephe Pencere Üstü. H. VII - M. XIV. Mardin Melik Mahmud Camî (Saylan, 2014: 144).

Fotoğraf 5- Ana Mekân Kuzey Cephe Pencere Üstü. H. VII - M. XIV. Mardin Melik Mahmud Camî (Saylan, 2014: 137).

Fotoğraf 6- Mezar Şahidesinde Sekiz Kollu Yıldız Motifi. M. 1385. Mardin Zinciriye Medresesi Güneyi (Baş, 2012: 40).

Fotoğraf 7- Sandukanın Yan Yüzündeki Geometrik Motiflerde Beş ve On Kollu Yıldızlar (Baş, 2012: 41).

Fotoğraf 8- Ulu Camî Minber Kapısı. H. 561 – M. 1165. Elazığ Harput (Saylan, 2014: 43).

Fotoğraf 9- Kayseri Hunad Cami Mihrabı. H. 635 – M. 1238 (Okur,2011: 47).

Fotoğraf 10- Kayseri Hunad Cami Mihrabı Çizimi. H. 635 – M. 1238 (Okur, 2011: 37).

Fotoğraf 11- Mezar Taşları Üzerinde Mühr-ü Süleyman Motifleri. Ağrı Tutakbaşı Köyü (Çetin, 2015: 102).

Fotoğraf 12- Ön Cephesinde Mühr-ü Süleyman Motifi Bulunan Tarihi Sivrihisar Evinden Görünüş.

Fotoğraf 13- Ön Cephesinde Mühr-ü Süleyman Motifi Bulunan Tarihi Sivrihisar Evinden Detay.

Fotoğraf 14- Anadolu Selçuklu Devleti Mühr-ü Süleyman Formlu Sikke (Anonim, 2002: 106).

Fotoğraf 15- Mihrap Nişinde Mühr-ü Süleyman Motifi. (1258). Konya Sahib Ata Cami.

Fotoğraf 16- Mihrap Önü Kubbesinde Mühr-ü Süleyman Motifi. (1224). Eski Malatya Ulu Cami (Çetin, 2017: 363).

Fotoğraf 17- Sekiz Kollu Yıldız Formlu Duvar Çinisi. 1219-1236. Konya Karatay Medresesi Çini Eserler Müzesi. Env. No: 1173.

Fotoğraf 18- Mühr-ü Süleyman Motifli Çini Kâse. Selçuklu Dönemi XII-XIII. Yüzyıl. Konya Karatay Medresesi Çini Müzesi .

Fotoğraf 19- Beyşehir Selçuklu Halısı, 13. Yüzyıl. Konya Mevlana Müzesi. Env. No: 687 (Aslanapa, 1987: 23).

Fotoğraf 20- Batı Anadolu Halısı (Bergama) 17. Yüzyıl. Sonu, Şeyh Baba Yusuf Camisi, Sivrihisar-Eskişehir, Türk ve İslam Eserleri Müzesi. Env. No: 688 (Öztürk, 2011: 87).

Fotoğraf 21- Beyşehir Selçuklu Halısı, 13. Yüzyıl. Konya Mevlana Müzesi, Env. No: 867 (Aslanapa, 1987: 25).

Fotoğraf 22- Fustat Grubu Anadolu Selçuklu Halısı 13-14. Yüzyıl. Atina Benaki Müzesi (Kardeşlik, 2012:62).

Fotoğraf 23- Herat Okulundan Bir Minyatür Çizimi. 15. Yüzyıl Başları (Kardeşlik, 2012: 62).

Fotoğraf 24- Beş, Dokuz ve On İki Yıldız Motifli Mimari Parça. 13. Yüzyıl. Konya İnce Minareli Medrese (Taş ve Ahşap Eserler) Müzesi. Env. No: 931.

Fotoğraf 25- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Kabara. 13. Yüzyıl. Konya İnce Minareli Medrese (Taş ve Ahşap Eserler) Müzesi. Env. No: 935.

Fotoğraf 26- Dokuz Kollu Yıldız Motifli Mimari Parça. 13. Yüzyıl. Konya İnce Minareli Medrese (Taş ve Ahşap Eserler) Müzesi. Env. No: 929.

Fotoğraf 27- Safâ Cami Minaresi Pabuçta Geometrik Panoda Sekiz Kollu Yıldız Motifi. Diyarbakır (Doğan ve Doğanay, 2017: 679).

Fotoğraf 28- Beş Kollu Yıldız Motifli Sarkıt. 1297. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Cami.

Fotoğraf 29- Minberde Beş, Sekiz ve On Kollu Yıldız Motifli Ahşap Süsleme. 1297. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Cami.

Fotoğraf 30- Minberde Sekiz Kollu Yıldız Motifli Ahşap Süsleme. 1297. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Cami.

Fotoğraf 31- Minberde Beş Ve On Kollu Yıldız Motifli Ahşap Süsleme. 1297. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Cami.

Fotoğraf 32- Mihrapta Mühr-ü Süleyman Motifli Çini Süsleme. 1297. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Cami.

Fotoğraf 33- Mihrapta Yedi Kollu Yıldız Motifli Çini Süsleme. 1297. Konya Beyşehir Eşrefoğlu Cami.

Fotoğraf 34- Tebriz Gök Mescid Kubbesinde Mühr-ü Süleyman Motifi (Doğan ve Doğanay, 2017: 679).

Fotoğraf 35- Mirliva Muhammed Bey Camisi Haziresindeki Safiye Hanım Mezarı. Bingöl İli Kiğı İlçesi Bağlarpınar Köyü (Ertekin ve Butasım, ? : 18).

Fotoğraf 36- Mirliva Muhammed Bey Camisi Haziresindeki Feyzullah Bey Sandukası. Bingöl İli Kiğı İlçesi Bağlarpınar Köyü (Ertekin ve Butasım, ? : 17).

Fotoğraf 37- Mühr-ü Süleyman Motifli Kemer Tokası. Konya Etnografya Müzesi. Env. No: 1681.

Fotoğraf 38- Mühr-ü Süleyman Motifli Kemer Tokası. 19. Yüzyıl Yalvaç Müzesi.

- Fotoğraf 39-** Mühr-ü Süleyman Motifli Tütün Tabakası. 19. Yüzyıl . Yalvaç Müzesi.
- Fotoğraf 40-** Mühr-ü Süleyman Motifli Bakır Sini. 19.Yüzyıl. Beyşehir Ceylanlar Antika.
- Fotoğraf 41-** Mühr-ü Süleyman Motifli Bakır Sininin Detayı. 19.Yüzyıl. Beyşehir Ceylanlar Antika.
- Fotoğraf 42-** Beş ve On İki Kollu Yıldız Motifli Tavan Göbeği. 19. Yüzyıl. Konya İnce Minareli Medrese (Taş ve Ahşap Eserler) Müzesi.
- Fotoğraf 43-** Mühr-ü Süleyman Motifli Ahşap Süsleme . 1419-1424. Bursa Yeşil Cami Kapısının Orta Panosunun Detayı (Ersoy, 1993: 130).
- Fotoğraf 44-** Minber Aynalığının Detayında Dört Kollu Yıldız Motifli Ahşap Süsleme. 1413. Ankara Ahi Elvan Camisi (Ersoy, 1993: 130).
- Fotoğraf 45-** Mühr-ü Süleyman Motifli Cami Kandili. 14. Yüzyıl. İznik (Yılmaz, 2010: 91).
- Fotoğraf 46-** Sekiz Kollu Yıldız Motifli Tabak, 18. Yüzyıl İkinci Yarısı (Yolal, 2007: 41).
- Fotoğraf 47-** Sekiz Kollu Yıldız Motifli Küp. XVIII – XIX. Yüzyıl. Konya Karatay Medresesi Çini Müzesi.
- Fotoğraf 48-** Güney Tabhane Mekânında Bulunan Ocak Kemerinin Üstünde Yer Alan Panonun Genel Görünüşü. 1399-1400. Edirne Yıldırım Camisi (Aybek, 2011: 178).
- Fotoğraf 49-** Güney Tabhane Mekânında Bulunan Ocak Kemerinin Üstünde Yer Alan Panonun Detayı. 1399-1400. Edirne Yıldırım Camisi (Aybek, 2011: 178).
- Fotoğraf 50-** Mihrap Köşelik Kısımında Beş, Sekiz Ve On İki Kollu Yıldız Motifi.1429. Edirne Şah Melek Camisi (Aybek, 2011: 186).
- Fotoğraf 51-** I. Ahmed'e Ait Kaftan. 17. Yüzyıl. Topkapı Sarayı Müzesi Koleksiyonu. Env. No:13/264 (Özcan, 2009: 153).
- Fotoğraf 52-** Çatma kumaşı örneği. Env. No: 13/264 (Özcan, 2009: 154).
- Fotoğraf 53-** Sekiz Kollu Yıldız Motifi İle Dokunmuş Kadife Kumaş. 17.Yüzyıl. Kremlin Askeri Müzesi – Moskova. Env. No: TK-531 (Kuru, 2006: 32).
- Fotoğraf 54-** Barbaros Hayrettin Paşa'nın Mühr-ü Süleyman Sembolü İşlenmiş Sancağı. 1534-1546 (M), 940-953 (H) İstanbul Deniz Müzesi. Env. No: 2964 (<http://www.turkkorsanlari.com/resim/sancakbarbaros.htm>).
- Fotoğraf 55-** Sekiz Kollu Yıldız Motifli Halı. XVIII – XIX. Yüzyıl. Ankara Vakıflar Halı Müzesi. Env. No: 48.06.17 (Ertem, 2009: 56).

Fotoğraf 56- Holbein Tipi Halı, On Altıgen Yıldız Madalyonlu, 17. Yüzyıl Sonu. İstanbul. TİEM(Aslanapa, 2017: 96).

Fotoğraf 57- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Dokuma Torba, 19. Yüzyıl. Beyşehir Ceylanlar Antika.

Fotoğraf 58- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Çorap. 19.Yüzyıl. Yalvaç Müzesi.

Fotoğraf 59- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Eldiven. 19. Yüzyıl. Konya Etnografya Müzesi Env. No: 2256 19.

Fotoğraf 60- Sekiz Kollu Yıldız Motifi İle Yapılmış Oya (Kuru, 2006: 28).

Fotoğraf 61- Yıldız Çiçeği Motifli “Yıldızlı Gece” İsimli İşleme. Konya Etnografya Müzesi.

Fotoğraf 62- Yıldız Çiçeği Motifli İşlemenin Detayı.

Fotoğraf 63- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Kolye. 2016. (Hülya Kop Koleksiyonu).

Fotoğraf 64- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Peşkir. 2016. Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü.

Fotoğraf 65- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Nazarlık. 2018. Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü.

Fotoğraf 66- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Hırka. 2017. Eskişehir Kırka Kıvanç Kapancıoğlu.

Fotoğraf 67- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Kırkent. (2014). 40x40. Eskişehir Beylikova Yasemin Gerede.

Fotoğraf 68- Sekiz Kollu Yıldız Motifli Dokuma Giysi. 2016. Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü.

Fotoğraf 69- Yıldız Motifli Dokuma Giysinin Detayı.

Fotoğraf 70- Duvar süsü. 2018. 30x30cm. (duvuu@duvuu).

Fotoğraf 71- Duvar süsü. 2018. 20x21 cm. (duvuu@duvuu).

Fotoğraf 72-Dekoratif Kaftan Nesnesi. 2018. 45x50 cm. (duvuu@duvuu).

Fotoğraf 73- Dekoratif Objeler. 2019. Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü.

Fotoğraf 74- Çini Pano. 2019. 45x45. 2019. Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü.

Fotoğraf 75- Tezhip Pano. 2019. 50x30. Eskişehir Olgunlaşma Enstitüsü.